

КАМЕНТАРЫ

№ 1

Ян Цімафеевіч Лянчыцкі (Jan Łęczycki, Jan Tymophiewicz Łeczycki), у 1727 г. гадавы бурмістр. Сын лаўніка Цімафея Гапонавіча Лянчыцкага, які знаходзіўся на гэтай пасадзе яшчэ ў 1682 г. [ПМ-2, спр. 4, арк. 17], брат бурмістраў Абрама і Мікалая Лянчыцкіх [ПМ-1, спр. 4, арк. 79], бацька месцкага пісара Сімяона Лянчыцкага [ПМ-1, спр. 13, арк. 39], быў жанаты з дачкой бурмістра Базыля Свянціцкага Ганнай [ПМ-1, спр. 13, арк. 98 адв]. Першая згадка як пра лаўніка адносіцца да 8 студзеня 1704 г. Выконваў абавязкі лаўніка ў 1704 — 1706 гг. [ПМ-1, спр. 2, арк. 1, 62; спр. 3, арк. 3 адв., 52 адв.; спр. 4, арк. 1, 49 адв.]. У 1709 — 1726 гг. згадваецца як райца [ПМ-1, спр. 5, арк. 25; спр. 12, арк. 47; спр. 13, арк. 2], аднак вызначыць, калі ён быў гадавым райцам, у захаваных крыніцах не ўяўляецца магчымым. У канцы 1726 г. абраны кандыдатам на пасаду бурмістра. 16 лістапада 1726 г. атрымаў пацвярджальны ліст на бурмістроўства ад полацкага ваяводы і войта Станіслава Дэнгафа, а 1 студзеня 1727 г. выканаў прысягу і заняў месца гадавога бурмістра „рымскага боку” [ПМ-1, спр. 13, арк. 2 — 2 адв.]. Часта выступае як віцэ-лантвойт: у 1716 — 1724 гг. з’яўляўся намеснікам лантвойта Аляксандра Рыпінскага [ПМ-1, спр. 6, арк. 9 адв.; спр. 11, арк. 19; спр. 12, арк. 47], а ў 1729 — 1731 гг. — Мікалая Шпінка [ПМ-1, спр. 15, арк. 86 адв.; спр. 16, арк. 69]. Дата смерці не ўстаноўлена. У 1737 г. згадваецца як нябожчык [ПМ-1, спр. 21, арк. 200].

Аляксандр Міхалавіч Сцебут (Alexandr Michałowicz Sciebut), у 1727 г. гадавы бурмістр. У 1717 — 1726 гг. згадваецца як лаўнік, пры гэтым у 1717 г. выконваў абавязкі лаўніка [ПМ-1, спр. 7, арк. 25 адв.; спр. 13, арк. 3]. У канцы 1726 г. абраны кандыдатам на пасаду бурмістра. 16 лістапада 1726 г. атрымаў пацвярджальны ліст на бурмістроўства ад полацкага ваяводы і войта Станіслава Дэнгафа, а 1 студзеня 1727 г. выканаў прысягу і заняў месца гадавога бурмістра „грэчаскай рэлігіі” [ПМ-1, спр. 13, арк. 2 адв. — 3 адв.]. У 1728 — 1729 гг. згадваецца як негадавы бурмістр [ПМ-1, спр. 14, арк. 1; спр. 15, арк. 173 адв.]. Цесць месцкага пісара Сімяона Лянчыцкага [ПМ-1, спр. 15, арк. 165]. Праваслаўны. Зацверджаны бурмістрам „з прычыны недахопу ўніятаў” [ПМ-1, спр. 13, арк. 3].

Габрыэль Курбатовіч (Gabryel Kurbatowicz), у 1727 г. гадавы райца. Сын бурмістра Стафана Спірыдавіча Курбатовіча [ПМ-1, спр. 5, арк. 73]. У 1709 і 1714 гг. з'яўляўся лаўнікам і выконваў абавязкі лаўніка [ПМ-1, спр. 5, арк. 101 адв., 110 адв.; спр. 7, арк. 28]. У дакументах 1716—1742 гг. згадваецца як полацкі райца [ПМ-1, спр. 6, арк. 16; спр. 27, арк. 25]. У 1724 г., верагодна, з'яўляўся гадавым райцам [ПМ-1, спр. 12, арк. 47 — 47 адв.]. 1 студзеня 1727 г. па патрабаванні магістрата і мяшчанаў паўторна выканаў прысягу на радзецтва і заняў месца гадавога райцы „рымскай рэлігіі” 1727 г. [ПМ-1, спр. 13, арк. 4]. У канцы 1728 г. з прычыны няпоўнага складу чарговай сесіі магістрата абраны гадавым райцам „рымскага боку” 1729 г., прыступіў да выканання абавязкаў 3 студзеня 1729 г. [ПМ-1, спр. 15, арк. 5]. 11 студзеня 1732 г., пасля адхілення шэрагу кандыдатаў „паспольства” на пасаду райцы, часова прызначаны магістратам гадавым райцам „грэчаскага боку” (!) 1732 г. [ПМ-1, спр. 17, арк. 3 адв.]. У пачатку 1734 г. выступаў як райца і адзін з суддзяў магдэбургскага каптуровага суда [ПМ-1, спр. 18, арк. 1, 7]. Гадавы райца ў 1741 г. і, па ўсёй верагоднасці, 1739 г. [ПМ-1, спр. 24, арк. 25, 109; спр. 26, арк. 95, 101]. У адзінкавых выпадках выступаў: у 1727 г. як намеснік лантвойта Адрыяна Арэхаўінскага [ПМ-1, спр. 13, арк. 10] і ў 1729 г. як выканаўца абавязкаў месцага пісара [ПМ-1, спр. 15, арк. 136 адв.]. Верагодна, католік. У 1752 г. згадваецца як нябожчык [ПМ-1, спр. 31, арк. 37 адв.].

Аляксандр Вароніч (Alexander Woronicz), у 1727 г. гадавы райца. У 1704—1706 гг. згадваецца як „мужгмінны” [ПМ-1, спр. 2, арк. 3; спр. 4, арк. 1]. У 1709 г. — лаўнік, выконваў абавязкі лаўніка [ПМ-1, спр. 5, арк. 44, 110 адв.]. У 1721—1745 гг. выступаў як полацкі райца [ПМ-1, спр. 10, арк. 27 адв.; спр. 29, арк. 153 адв., 191]. 1 студзеня 1727 г. па патрабаванні магістрата і мяшчанаў паўторна выканаў прысягу на радзецтва і заняў месца гадавога райцы „грэчаскага боку” на 1727 г. [ПМ-1, спр. 13, арк. 4]. 30 студзеня 1728 г., пасля адмовы Міхала Алаваўшкі ад бурмістроўства, абраны кандыдатам на пасаду бурмістра „грэчаскай рэлігіі” [ПМ-1, спр. 14, арк. 12 адв.], аднак полацкі ваявода і воіт Станіслаў Дэнгаф зацвердзіў іншага кандыдата — Тэадора Камковіча. У 1739 г. выконваў абавязкі райцы і, верагодна, з'яўляўся гадавым райцам [ПМ-1, спр. 24, арк. 25, 109]. Праваслаўны. У 1736 г. выступаў як адзін з гадавых старастаў брацтва Прасвятой Дзевы, а ў 1742 г. — Крыжаноснага брацтва пры полацкай Богаўленскай царкве [ПМ-1, спр. 20, арк. 62 адв.; спр. 27, арк. 23].

Ісаак Стома (Izaak Stoma), у 1727 г. гадавы лаўнік. Згадваецца як полацкі лаўнік і выконвае абавязкі лаўніка ў 1717, 1720 і 1727 гг. [ПМ-1, спр. 7, арк. 33; спр. 9, арк. 6; спр. 13, арк. 1, 31]. 4 лютага 1737 г. згадваецца як нябожчык [ПМ-1, спр. 21, арк. 4 адв.], памёр, верагодна, незадоўга да гэтай даты.

Стафан Абрамавіч Снітка (Stephan Abramowicz Snitka), у 1727 г. гадавы лаўнік. Сын былога полацкага райцы Абрама Міхайлавіча Сніткі, які ў 1727 г. з'яўляўся манахам полацкага праваслаўнага Богаяўленскага манастыра [ПМ-1, спр. 13, арк. 91 адв. — 92]. У 1724 — 1737 гг. згадваецца як лаўнік [ПМ-1, спр. 12, арк. 49; спр. 21, арк. 16 адв.]. Выконваў абавязкі лаўніка ў 1727, 1731, 1735 — 1737 гг. [ПМ-1, спр. 13, арк. 27 адв., 132; спр. 16, арк. 62 адв.; спр. 19, арк. 72; спр. 20, арк. 54; спр. 21, арк. 5]. У пачатку 1732 г. вылучаны кандыдатам на пасаду райцы, але не быў зацверджаны магістратам [ПМ-1, спр. 17, арк. 3]. У 1738 — 1741 гг. падпісваўся пад дакументамі як райца [ПМ-1, спр. 22, арк. 202 адв.; спр. 25, арк. 158 адв.; спр. 26, арк. 24 адв.]. У 1742 — 1747 гг. выступаў як райца і месцкі пісар [ПМ-1, спр. 27, арк. 98 адв., 106]. 1 сакавіка 1752 г. згадваецца як нябожчык [ПМ-1, спр. 31, арк. 35 адв.]. Праваслаўны. У 1724 г. выступаў як пісар, а ў 1729 г. як адзін са старастаў брацтва Прасвятой Дзевы Марыі пры полацкай Богаяўленскай царкве [ПМ-1, спр. 12, арк. 49; спр. 15, арк. 172 адв. — 173].

Сімяон Лянчыцкі (Symeon Łęczycki), у 1727 г. месцкі пісар. Сын бурмістра Яна Лянчыцкага [ПМ-1, спр. 13, арк. 39], зяць бурмістра Аляксандра Сцебута [ПМ-1, спр. 15, арк. 165]. Згадваецца як полацкі месцкі пісар у 1727 — 1740 гг. [ПМ-1, спр. 13, арк. 1; спр. 25, арк. 15 адв., 121]. У пачатку 1734 г. выступаў як адзін з суддзяў магдэбургскага каптуровага суда [ПМ-1, спр. 18, арк. 1, 7]. У 1745 г. згадваецца як нябожчык [ПМ-1, спр. 29, арк. 50 адв.]. Памёр, хутчэй за ўсё, да 9 жніўня 1742 г., калі абавязкі месцкага пісара ўжо выконваў Стафан Снітка [ПМ-1, спр. 27, арк. 106].

Ян Аляшкевіч (Jan Oleszkiewicz, Floryian Jan Dmitrowicz Oleszkiewicz), у 1727 г. негадавы райца. Згадваецца як полацкі райца ў дакументах 1724 — 1741 гг. [ПМ-1, спр. 12, арк. 18; спр. 26, арк. 150 адв.]. 10 снежня 1727 г. з прычыны няпоўнага складу чарговай сесіі магістрата абраны гадавым райцам на 1728 г. [ПМ-1, спр. 13, арк. 168 — 168 адв.], па паграбаванні магістрата і мяшчанаў паўторна выканаў прысягу і заняў месца райцы 1 студзеня 1728 г. [ПМ-1, спр. 14, арк. 2 адв.]. Верагодна, прадстаўляў „рымскую” палову магістрата, бо другі гадавы райца 1728 г. Атаназі Людзкевіч быў праваслаўным. Захаваныя крыніцы дазваляюць меркаваць, што ў 1738 і 1741 гг. быў гадавым райцам [ПМ-1, спр. 23, арк. 356; спр. 26, арк. 150 адв.]. У 1753 г. згадваецца як нябожчык [ПМ-1, спр. 32, арк. 47 адв.].

№ 2

Адрыян Арэхаўінскі (Adryan Orzechowinski (Orzechowienski)), у 1727 г. полацкі лантвойт. У захаваных актавых кнігах полацкага

магістрата згдваецца як лантвойт у 1726 — 1729 гг. [ПМ-1, спр. 15, арк. 1 адв.; спр. 16, арк. 86]. Апошняя згадка як пра лантвойта датуецца 3 студзеня 1729 г. Яго пераемнік на гэтай пасадзе Мікалай Францішак Шпінк упершыню выступае ў якасці лантвойта 14 сакавіка 1729 г. [ПМ-1, спр. 15, арк. 70].

Станіслаў Дэнгаф (Stanisław Denhoff), у 1727 г. ваявода і войт полацкі. Сын паморскага ваяводы Уладзіслава і Канстанцыі са Слушкаў. Нарадзіўся, верагодна, у 1673 г. Вучыўся ў калегіуме піяраў у Варшаве. На элекцыйным сойме 1697 г. галасаваў за выбар каралём Аўгуста II. У падзяку 1 кастрычніка 1697 г. атрымаў урад лоўчага ВКЛ. Захоўваў вернасць Аўгусту II пад час Паўночнай вайны. 28 жніўня 1702 г. у Сандаміры быў абраны маршалкам Малапольскай канфедэрацыі. 20 мая 1704 г. абраны маршалкам Генеральнай Сандамірскай канфедэрацыі. У чэрвені 1704 г. атрымаў урад кароннага мечніка. 31 ліпеня 1705 г. удзельнічаў у няўдалай бітве са шведамі пад Варшавай, а 29 кастрычніка 1706 г. — у бітве пад Калішам з прыхільнікамі Станіслава Ляшчынскага. Пасля адмовы Аўгуста II ад кароны заставаўся верным Веціну. У 1708 г. перад шведскімі войскамі схаваўся ў Дрэздэне. Пасля Палтаўскай бітвы (8 ліпеня 1709 г.) быў адным з першых, хто заклікаў Аўгуста II да вяртання ў Рэч Паспалітую. Быў галоўным кандыдатам на ўрад вялікага гетмана ВКЛ і карыстаўся падтрымкай Аўгуста II. Пётр I прымусіў Аўгуста II аддаць урад вялікага гетмана ВКЛ Людвіку Пацею. Дэнгаф 5 лістапада 1709 г. атрымаў урад польнага гетмана ВКЛ. Дэнгаф быў незадаволены Аўгустам II за такія саступкі Пятру I, і з гэтага часу пачалося ахалоджванне ў яго адносінах з каралём. У 1711 — 1712 гг. канфліктаваў з Людвікам Пацеем. З намовы Дэнгафа Скарбовы Трыбунал ВКЛ 1712 г. і сойм 1712 г. прыняў пастановы супраць вялікага гетмана ВКЛ. Пад час Тарнаградскай канфедэрацыі захоўваў нейтралітэт. Сойм 1717 г. распусціў Сандамірскую генеральную канфедэрацыю, і Дэнгаф страціў уплывовую пасадку канфедэрацкага маршалка. На соймах 1719, 1719 — 1720, 1720, 1722 і 1724 гг. выступаў на чале антыкаралеўскай апазіцыі з патрабаваннем вярнуць пад кіраўніцтва гетманаў войскі іншаземнага ўзору. На сойме 1720 г. каралеўскі двор выкрыў супрацоўніцтва Дэнгафа з прускім рэзідэнтам Пасадоўскім у справе зрыву сойма. Аўгуст II у 1720 г. абяцаў Дэнгафу ўрад полацкага ваяводы з мэтай адцягнуць яго ад антыкаралеўскай апазіцыі гетманаў. Згодна ўніверсалу на выбар полацкага ваяводы элекцыйны соймак меўся адбыцца ў 1721 г. На гэтым соймаку (25 жніўня 1721 г.) Дэнгаф быў абраны полацкім ваяводам. Полацкія паслы рэчыцкі стольнік Траян Ласоўскі і полацкі лоўчы Юзаф Корсак прадставілі выбар полацкім ваяводам Станіслава Дэнгафа на сойме 1722 г. Адказ ім ад караля быў зроблены 17 кастрычніка 1722 г. На дзень раней 16 кастрычніка 1722 г. Аўгуст II на падставе заслуг польнага

гетмана ВКЛ і вольнай елекцыі Полацкага ваяводства надаў урад полацкага ваяводы Дэнгафу. Станіслаў Дэнгаф займаў урад полацкага ваяводы да сваёй смерці 2 жніўня 1728 г. [Kamieński A. Konfederacja sandomierska wobec Rosji w okresie poaltransztadzkiem, 1706 — 1709. Wrocław, 1969; Kosińska U. Rosja wobec sejmu jesiennego 1720 r. // Kwartalnik historyczny. 2004. Z. 1. S. 39 — 67; Kosińska U. Rosyjskie plany wywołania antykrólewskiej konfederacji i detronizacji Augusta II w 1719 r. // Kwartalnik historyczny. 1999. Z. 3. S. 53 — 75; Kosińska U. Sejm 1719 — 1720 a sprawa ratyfikacji traktatu wiedeńskiego. Warszawa, 2003, S. 238, 258; Leśniewski S. Poczet hetmanów polskich i litewskich. XVIII wiek. Warszawa, 1992. S. 53 — 65; Российский государственный архив древних актов, ф. 589, оп. 1, д. 581, л. 842; МВКЛ, спр. 159, арк. 433 — 433 адв.; МВКЛ, спр. 160, арк. 614 — 615, 832 — 833; МВКЛ, спр. 161, арк. 144; НГАБ, ф. 1734, воп. 1, спр. 16, арк. 8 — 8 адв.] (А.У. Мацук).

У кнізе П. Шчэрбіча „Spekulum saxonum...” (з раздзела „Przysięga”): „Na urząd obrany, albo sędzia tak ma przysięgać. Przysięgam Panu Bogu wszechmogącemu, y synowi iego iednorodzonemu, Panu naszemu Iezu Chrystusowi, y Duchowi Świątemu, y wielebney Matce Bożey, Pannie czystey Mariey, przez cztery Ewangelie, ktore w rękę swych teraz trzymam, y przez cztery Ewangelisty, także przez święte Archangioły, Michała y Gabryela, iż chcę czyste sumnienie, y wierną posługę, zachować Panu swemu, najasnieyszemu Panu, Panu S(więtemu). A to z strony mnie teraz zleconego rządu y urzędu w dobrach iego żadney roboty y pracy iakokolwiek cieszkiey sie nie zbraniając, chcę sie też w tym mnie poruczonym urzędzie wszelakich złych nauk, y zdrady chronić y warować. Przysięgam też, iżem iest człowiek wiary prawdziwey powszechney krześciańskiej, ktorey nigdy żadnym sposobem przeciwieć sie nie będę y inszym nie dopuszczę iako nalepiey y nabarziey będę mógł. Iżem też tego urzędu nie dostał, za żadne dary ani obietnice, y chcę sie cnotliwie y przystoynie z podda(ny)mi Pana mego obchodzić, przestawiając na tych dochodziech, ktore mi są naznaczone. Praw też państwa tego bronić y przestrzegać chcę, a tego nie opuszczę dla miłości, miłosierdzia, zazdrości, nienawiści y pożytku. Przysięgam też, iż dobre według zasług ich zachować y poddanych od złych ludzi y szkod bronić chcę. Na sądziech też chcę być sprawiedliwym sędziem, występki wszystkie karać, a sprawiedliwości sie we wszystkim trzymać, sprawiedliwe przy ich sprawiedliwości zostawiając, a złe y niesprawiedliwe według zasługi, y występkow karząc. To wszystko przysięgam chować y trzymać, a inaczezy nie czynie. I ieslibym to zламаł, niechay sie na mię sciągnie srogi sąd Pana naszego Iezu Chrysta, y niechay będę ucześnikiem Judaszowym, a niechay na mię przydzie trąd Iesego y boiaźń Caimowa, a miecz albo srogi sąd, na falszywe sędzie postanowiony, niech mie skarzę”. П. Шчэрбіч спецыяльна адзначыў, што „burmistrz y rayce taką też przysięgę miastu czynić maіą” [Szczerbiczy P. Spekulum saxonum... S. 336 — 337].

№ 3

У кнізе П. Шчэрбіча „Spekulum saxonum...” (з раздзела „Przysięga”): гл. камент. да дак. № 2.

№ 4

У кнізе П. Шчэрбіча „Spekulum saxonum ...” (з раздзела „Rayca”): „A tak, gdy sie iuż rayce na ratusz zeydą, a obieranie sie też według naznaczoney liczby wypełni, tedy oni, rayce nowo obrani, pierwsze mieysce zasieść mają, a starszy po nich, y przysięgać wszytcy iedną przysięgą, podniowszy dwa palca przeciwko słońcu, każdy z nich imię swe wymieniaiąc, temi słowy: „Ja, A. B. C. D. E. F. przysięgam Panu Bogu wszechmogącemu, krolowi iego miłości Panu naszemu, sędziemu y wszytkiemu gminowi pospolitemu, bogatemu i ubogie(m)u, że chcę być wiernym y pożytecznym obrońcą Rzeczypospolitey, radą y pomocą według nawiętszego y najlepszego przemożenia swego, nieodmiennie, ustawicznie sprawiedliwość mnożyć y twierdzić, a niesprawiedliwość tłumić, pożytkow Rzeczypospolitey przestrzegać, iako najlepiey będę mógł i umiał, tajemnic mieyskich, ani słowem, ani uczynkiem nie obiawiać. Przysięgam też y ślubuję wszelakie posłuszeństwo przełożonym mieyskim zawsze zachowac, a tego nie opuszczać dla miłości, lutości, trudności, nienawiści, zazdrości, darow. Tak mi Pan Bog pomosz y wszytcy Święci”. П. Шчэрбіч спецыяльна адзначыў наступнае: „Iest też ieszcze insza cięższa przysięga, ktora należy inszym więtszym urzędnikom (гл. камент. да дак. № 2.), ale to iest własna radziecka” [Szczerbicz P. Spekulum saxonum... S. 345].

№ 6

Пётр Грыгоравіч (Piotr Hrehorowicz), у 1727 г. слуга месцкі прысяглы. Выконваў абавязкі месцкага слугі ў 1727 — 1732 гг. [ПМ- 1, спр. 13, арк. 11 адв.; спр. 17, арк. 24 адв.].

№ 8

Пётр Кісель (Piotr Kisel), у 1727 г. лантвойтаўскі слуга. Выканаў прысягу і заняў пасаду слугі 20 студзеня 1727 г. [ПМ- 1, спр. 13, арк. 10].

У кнізе Б. Граіцкага „Porządek sądów...” (пункт „Przysięga sług miejskich”): „Ja N. przysięgam Panu Bogu wszechmogącemu, iże panom rajcom miasta tego chcę być wierzen i posłuszen w służbie mojej, na którą jestem przyjęt; to wszystko pilnie sprawować i opatrować, co mi od ich M. rozkazano będzie. A jeślibym się jakich tajemnic miejskich dowiedział, tych żadnemu nie objawię. Ale co bym rozumiał przynależec ku pożytkowi miejskiemu, k temu się zawsze staraniem moim, ile będą mógł, przykłonіć chcę, a tego nie prze-

stanę czynić dla miłości, nienawiści, przyjaźni abo darów. Tak mi Panie Boże pomagaj” [Groicki B. Porządek sądów... S. 53].

№ 10

Атаназі Людзкевіч (Athanazy Ludzkiewicz), у 1727 г. негадавы райца. У 1717 г. выступаў як лаўнік і выконваў абавязкі лаўніка [ПМ-1, спр. 7, арк. 26, 60 адв.]. У дакументах 1718 — 1735 гг. згадваецца як полацкі райца [ПМ-1, спр. 8, арк. 31 адв., 60 адв.; спр. 19, арк. 65]. У 1724 г., верагодна, быў гадавым райцам [ПМ-1, спр. 12, арк. 47 — 47 адв.]. У 1728 г. з’яўляўся гадавым райцам, 1 студзеня 1728 г. па патрабаванні магістрата і мяшчанаў паўторна выканаў прысягу і заняў сваё месца ў складзе магістрата [ПМ-1, спр. 14, арк. 2 адв.]. Рамеснік [ПМ-1, спр. 13, арк. 13 адв.]. Праваслаўны. У 1729 г. выступаў як адзін са старастаў брацтва Прасвятой Дзевы Марыі пры полацкай Богаяўленскай царкве [ПМ-1, спр. 15, арк. 172 адв. — 173].

Тэадор Паўлавіч Камковіч (Theodor Pawłowicz Kamkowicz), у 1727 г. негадавы райца. Сын Паўла Камковіча [ПМ-1, спр. 34, арк. 127 адв.], які 8 студзеня 1704 г. згадваецца як „муж гмінны” [ПМ-1, спр. 2, арк. 3]. У 1716 — 1727 гг. згадваецца як полацкі райца [ПМ-1, спр. 6, арк. 16; спр. 13, арк. 97 — 97 адв., 169]. 30 студзеня 1728 г., пасля адмовы Міхала Алавяшкі ад бурмістроўства, абраны кандыдатам на пасаду бурмістра “грэчаскай рэлігіі” [ПМ-1, спр. 14, арк. 12 адв.]. У 1728 г. атрымаў патэнт на бурмістроўства ад полацкага ваяводы і войта Станіслава Дэнгафа, 3 студзеня 1729 г. выканаў прысягу і заняў месца бурмістра „грэчаскай рэлігіі” [ПМ-1, спр. 15, арк. 1 адв.]. Гадавы бурмістр у 1729, 1732, 1735 гг. [ПМ-1, спр. 15, арк. 2; спр. 17, арк. 1; спр. 19, арк. 1, 65], прыгэтым з 1 студзеня па 11 лютага 1732 г. з-за недахопу ўраднікаў магістрата выконваў свае абавязкі без бурмістра-калегі з „рымскага боку” [ПМ-1, спр. 17, арк. 1, 11]. У 1736 г. згадваецца як бурмістр [ПМ-1, спр. 20, арк. 5]. Канфесійная прыналежнасць (праваслаўны ці ўніят) не высветлена.

Стафан Лазоўскі (Stephan Łozowski), у 1727 г. негадавы лаўнік. У захаваных актавых кнігах полацкага магістрата згадваецца як лаўнік у 1718 — 1731 гг. [ПМ-1, спр. 8, арк. 14; спр. 16, арк. 95]. Выконваў абавязкі лаўніка ў 1718, 1721, 1722, 1724 гг. [ПМ-1, спр. 8, арк. 14, 44; спр. 10, арк. 5 адв.; спр. 11, арк. 83 адв.; спр. 12, арк. 17 адв., 64]. Канфесійная прыналежнасць не высветлена.

Ян Кузьміч Васілевіч (Jan Kuźmicz Wasilewicz), у 1727 г. негадавы бурмістр. У дакументах 1716 — 1732 гг. выступае як полацкі бурмістр

[ПМ-1, спр. 6, арк. 6; спр. 17, арк. 21, 45 адв.]. У 1716 г. кіраваў пасяджэннямі магістрата і, верагодна, з'яўляўся гадавым бурмістрам [ПМ-1, спр. 6, арк. 6, 9 адв.], аднак патэнт на бурмістроўства, падпісаны „сурагатарам” Полацкага ваяводства, атрымаў толькі ў 1717 г. [ПМ-1, спр. 13, арк. 168; спр. 14, арк. 1 — 1 адв.]. У 1722 г. выступаў як адзіны чынны бурмістр полацкага магістрата [ПМ-1, спр. 11, арк. 5, 7, 26]. 10 снежня 1727 г. з-за недахопу бурмістра „рымскага боку” чарговай сесіі магістрата абраны гадавым бурмістрам на 1728 г., пры ўмове зацвярджэння войтам [ПМ-1, спр. 13, арк. 168]. 15 снежня 1727 г. атрымаў пацвярджальны ліст на бурмістроўства ад полацкага ваяводы і войта Станіслава Дэнгафа, а 2 студзеня 1728 г. паўторна выканаў прысягу і стаў гадавым бурмістрам [ПМ-1, спр. 14, арк. 1 адв.]. 1 студзеня 1729 г. ізноў заняў вакантнае месца гадавога бурмістра, бо ў канцы 1728 г. „паспольства” так і не абрала новага бурмістра „рымскага боку” [ПМ-1, спр. 15, арк. 1]. У 1731 г., як і ў 1722 г., не меў бурмістра-калегі і ўзначальваў магістрат аднаасобна [ПМ-1, спр. 16, арк. 5, 12, 39]. У 1728 г. спарадычна згадваецца як намеснік лантвойта Адрыяна Арэхаўінскага [ПМ-1, спр. 14, арк. 31].

У Статуце ВКЛ 1588 г. (раздзел 7, з артыкула 18 „Где бы хто, кому давши на себе запис, а в том не уистившыся, змер”): „А вед же естли бы тая особа змерлая о неучиненье досыть запису своего, хотя бы был до которого вряду позван и, не стоявши у права перед роком за позвы припалыми, змер, тогда тые, на кого бы по нем маетность его лежащая або рухомая правом прирожоным спала, повинни будутъ, естли о суму пенезей позычоную позовуть, истизну и з совитостью заплатити; естли о очищение позвани будутъ, тогда так же потомки его подле запису продка своего з маетности его, на них спалое, очищати мають, а шкод, накладов, зарук, вин и иныхъ обовязков, в том листе описаных, ничего за тое платити вжо не будутъ повинни” [Статут ВКЛ 1588. С. 241].

У кнізе Б. Граіцкага „Artykuły prawa...” (з раздзела „O długach a o dłużnikach”): „Dług jaki gdy żona za męża uiści, a mąż umrze, a zostawi imienie po sobie, na którym by ona miała dożywocie, tedy taka żona została po mężu nie powinna długów mężowych płacić, choציaby się za nie uiściła, ale potomkowie będą winni płacić, póki onego umarłego imienia zostawa; a gdzieby jego imienia niedostało, tedy dopiero żona, за co się uiściła, powinna płacić z swego. Bo żony nie powinny płacić długów mężów swych” [Groicki B. Artykuły prawa... S. 24].

№ 17

У Статуце ВКЛ 1588 г. (раздзел 7, з артыкула 18 „Где бы хто, кому давши на себе запис, а в том не уистившыся, змер”): „А тот, хто бы запис

на то себе даный мел, по смерти оного жону, дети або близких его, хто бы по смерти маетность его мел подлуг запису того, яко о самую реч, в том листе описаную, также и обо всякие обовязки, доброволне в нем описаные, о невыполнение того всего до которого вряду позвал, тогда если бы тая особа, хто на которую колвек реч дал запис, еще за живота своего был позван о неучиненье досыть тому запису и с права бы то на нем вжо сказано, а он бы в том часе змер, того всего не заплатившы, тогда вряд наш, который тое присудить, маеть и по смерти его подлуг суду своего и доброволного обовязку его стороне поведовой отправу на именью его учинити”; „... хто осегаеть добра, повинен носити и беремена” [Статут ВКЛ 1588. С. 241 — 242].

№ 18

Атаназі Касабуцкі (Athanazy Kosobucki), были полацкі лаўнік, у 1727 г. згадваецца як нябожчык. У 1716 — 1722 гг. выступаў як полацкі лаўнік. Выконваў абавязкі лаўніка ў 1716, 1717 і 1722 гг. [ПМ- 1, спр. 6, арк. 16 адв., 49; спр. 7, арк. 60 адв.; спр. 11, арк. 9 адв., 30 адв.].

№ 21

Войцех Ежы Сафрановіч (Woyciech Jerzy Sofronowicz (Sofronowicz, Suffronowicz)), были полацкі бурмістр. У актавай кнізе полацкага магістрата 1727 г. згадваецца ў актыкацыі дакумента ад 22 жніўня 1709 г. У 1672 — 1683 гг. выступаў як лаўнік, прычым у 1672 і 1682 гг. выконваў абавязкі лаўніка [ПМ- 2, спр. 2, арк. 29; спр. 4, арк. 17; спр. 5, арк. 273 адв.]. У 1684 г. гадавы райца, прысягу на радзецтва выканаў у студзені 1684 г. [ПМ- 2, спр. 5, арк. 127, 177, 273 адв.]. У 1704 г. з’яўляўся гадавым бурмістрам [ПМ- 1, спр. 2, арк. 1, 3, 57]. У 1705 і 1706 гг. негадавы бурмістр, аднак па розных прычынах дастаткова часта замяшчаў гадавых бурмістраў і кіраваў пасяджэннямі магістрата [ПМ- 1, спр. 3, арк. 39, 120; спр. 4, арк. 25, 79]. У 1709 г. згадваецца як бурмістр [ПМ- 1, спр. 5, арк. 77 адв.]. Памёр да 1717 г. [ПМ- 1, спр. 14, арк. 1 — 1 адв.].

№ 22

Лукаш Стафанавіч (Łukasz Stephanowicz), у 1727 г. з’яўляўся негадавым лаўнікам, але актыўна працаваў па заданні магістрата. У дакументах 1718 — 1728 гг. выступае як лаўнік, пры гэтым у 1718, 1721, 1722, 1724, 1727 гг. выконваў абавязкі лаўніка [ПМ- 1, спр. 8, арк. 14, 44; спр. 10, арк. 5 адв.; спр. 11, арк. 84; спр. 12, арк. 17 адв.; спр. 13, арк. 27 адв., 132], а ў 1728 г. названы гадавым лаўнікам [ПМ- 1, спр. 14, арк. 65]. У канцы 1728 г. абраны гадавым райцам „грэчаскага боку” на 1729 г.,

выканаў прысягу і заняў месца райцы 10 студзеня 1729 г. [ПМ- 1, спр. 15, арк. 5 — 5 адв.]. Праваслаўны. У 1724 г. выступаў як адзін са старастаў брацтва Прасвятой Дзевы Марыі пры полацкай Богаяўленскай царкве [ПМ- 1, спр. 12, арк. 49].

У кнізе Б. Граіцкага „Artykuły prawa...” (з раздзела „O świadkach, o dowodziech i o odwodziech”): „Świadkowie nie mają inaczej świadczyć, jedno że pewnie wiedzą або że byli przy tym, gdy się ta rzecz zstała, або iż słyszeli od niego, co nań żałużą, że powiadał або zeznał, że tak było, jako ten żałuże; i gdyby przysięgali, tedy mają przysięgać, że wiedzą o tym, że to rzecz sprawiedliwa jest, o co przysięgają”; (з раздзела „O przysięgach”): „Gdy kto po umarłej ręce długu jakiego dochodzi, tedy ma samosiódm przysiąc” [Groicki B. Artykuły prawa... S. 28 — 29, 32]. У кнізе Б. Граіцкага „Porządek sądów...” (з пункта „Wiele ma być świadków”): „Wszakże w pewnych sprawach wedle prawa potrzeba jest więcej, jako w sprawach haniebnych, w sprawach po umarłej ręce, *Spec. Sax. lib. 1 artic. 6*, trzeba siedmi świadków” [Groicki B. Porządek sądów... S. 133].

№ 24

Станіслаў Цішкевіч (Stanisław Ciszkiewicz), былы полацкі лаўнік, у актавай кнізе полацкага магістрата 1727 г. згадваецца як нябожчык. У дакументах 1684 — 1704 гг. выступае як лаўнік, пры гэтым у 1704 г. выконваў абавязкі лаўніка [ПМ- 2, спр. 5, арк. 113; ПМ- 1, спр. 2, арк. 50 адв.].

№ 25

Сымон Знорка (Symon Znorka), у 1727 г. негадавы лаўнік. У дакументах 1709 — 1727 гг. выступае як полацкі лаўнік [ПМ- 1, спр. 5, арк. 37; спр. 13, арк. 33]. У 1716, 1720, 1722 гг. выконваў абавязкі лаўніка [ПМ- 1, спр. 6, арк. 36 адв., 49; спр. 9, арк. 17 адв., спр. 11, арк. 30 адв.].

№ 26

У кнізе П. Шчэрбіча „Spekulum saxonum...” (з раздзела „Rzemiesnik”): „Rzemieśnicy wszytscy, by też y miasto wolne było, a pana nad sobą miało, або nie miało, także y mieszczanie wszytscy podlegli władzey y roskazowaniu burmistrza y radziec, choćby też y burmistrz y rayce pana або krola nad sobą mieli. Bo iż pan або krol wszytkiego, co ku dobremu Rzeczypospolitey należy, sam doglądać nie może. Przeto na mieysce swe obiera y wysadza przełożone y urzędniki, ktorzy tego doglądaią. A tych władzey podlegli mieszczanie,

ktorzy powinni na to przysięgać, aby im byli we wszystkim posłuszni” [Szczerbicz P. Spekulum saxonum... S. 380 — 381].

У кнізе Б. Граіцкага „Porządek sądów...” (з раздзела „O rzemieślnikach i o posłuszeństwie zwierzchności radzieckiej”): „Rzemieślnicy у wszyscy w pospolitości mieszczanie powinni posłuszni być zwierzchności radzieckiej, a nie wybijać się z ich posłuszeństwa, choćбы теж miasto było wolne i innego pana над sobą wyższego mieli, aby swojej przysiędze dosyć czynili” [Groicki B. Porządek sądów... S. 51].

У кнізе Б. Граіцкага „Porządek sądów...” (пункт „Przysięga nowego mieszczanina, gdy przyjmuje miejskie prawo”): „Ja N. przysięgam Bogu wszechmogącemu, iż chcę być wierny i posłuszny radzie tego miasta на ten czas i на potym będący, we дніе i в нocy. Tajemnic pospolitych, а навіцеей, które są miastу поżyteczне, nikomu не з’явіаць. А кто бы się przeciwіł паном рајcom і посполіtemu добremu, і справіедлівоści, takiemu не chcę pomagаць, але го поніżyć і tego не таіць, і то wszыtko czynіць і pełніць, co zależy ку поżytku і rozmnożeniu miasta. А жеśliby кто co niesправіедліwego о radzie мовіł, temu według możności mojej chcę się sprzeciwiць; а гдзібым się не мógł sprzeciwiць і оброніць, tedy оświаdчыwszy obiecuję то im powіедзіеć. Tak mi Panіе Boże pomagаць” [Groicki B. Porządek sądów... S. 52 — 53].

У кнізе Б. Граіцкага „Postępek sądów...” (артыкул 77): „Gdyby кто в зіемі в крólestwie або теж в міеścіе а в спółeczności jakіей лудзі преециwko урzędowi а zwierzchności подбурzenie jakіе або потајемне sedycyje czynіł, а то бы się наń певніе ukazało, takowy według zasłużenia а wielkości występku czasem на гardle, czasem теж мiотłami у прэгіерза skaran być ма і з зіеміе або з міста wypowiedzion, gdyby takowe подбурzenie czynіł. Але урząd пры караніу takowych лудзі ма бачніе а мąдрзе постęповаць, жебы крzywда nikomu не была uczyniona, а лудзіе жебы się барзеей з tego не подбурзали” [Groicki B. Artykuły prawa... S. 155 — 156].

№ 32

Грыгорый Пчолка (Hrehory Pczołka), у 1727 г. згадваецца як былы полацкі райца і мешчанін места Бешанковічы [ПМ-1, спр. 13, арк. 42 адв.]. У 1706 г. выступае як райца, што выконваў абавязкі месцкага пісара [ПМ-1, спр. 4, арк. 13]. У 1709 г., па ўсёй верагоднасці, з’яўляўся гадавым райцам [ПМ-1, спр. 5, арк. 19 адв.].

Казімір Бартламеевіч Пацэвіч (Kazimierz Bartłomieiewicz Pacewicz, Thomasz Kazimierz Pacewicz), у актавай кнізе полацкага магістрата 1727 г. згадваецца толькі па прозвішчы як полацкі райца ў мінулым.

У 1704 — 1705 гг. выступае як лаўнік, прычым у 1705 г. выконваў абавязкі лаўніка [ПМ- 1, спр. 2, арк. 80; спр. 3, арк. 92 адв.]. 27 студзеня 1706 г. выканаў прысягу на радзецтва і стаў гадавым райцам „рымскага боку” [ПМ- 1, спр. 4, арк. 13]. У 1709 г., па ўсёй верагоднасці, з’яўляўся гадавым райцам [ПМ- 1, спр. 5, арк. 19 адв.]. Яго жонкай была сваячка Сімяона Полацкага Алена Сітняновічаўна-Пятроўская [ПМ- 1, спр. 4, арк. 47].

У кнізе П. Шчэрбіча „Spekulum saxonum...” (з раздзела „Dowod”): „Nad to ieszcze, iż ieden bliższy do okazania niewinności swej, niżli by go miano pokonać, to sie dzieie dla tego, że iesli by miał świadki ieden przeciwko drugiemu wodzić, wzięło by to nakład wielki, a iesli by ieszcze świadki odrzucono, zwlokła by sie sprawa, y gdzie by ieszcze świadki przeciwko świadkom wodzono, było by to y z żelżywością y z szkodą. Z tych tedy przyczyn skazują obronę przez przysięgę” [Szczerbicz P. Spekulum saxonum... S. 107].

№ 33

Згаданы ў дакуменце маёнтак Церасполь лакалізуецца ў паўночна-заходняй частцы сучаснага Віцебска ў р-не вуліц 2-й, 3-й і 4-й Ціраспальскіх. На Генеральным плане Віцебскага павета канца XVIII ст. тут, на правым беразе р. Заходняя Дзвіна, паказана вёска Церасполле, а на ваенна-тапаграфічнай карце другой паловы XIX ст. („трохварстоўцы”) — фальварак „Траспаль”.

У XVII — XVIII стст. у Расіі назва „Цветник” часта выкарыстоўвалася для абазначэння розных зборнікаў пераважна рэлігійнага зместу. Адною з найбольш распаўсюджаных кніг пад гэтай назвай быў складзены ў пачатку XVII ст. „Цветник священноинока Дорофея” [Семячко С.А. К истории сборников XVII в. (Старчество, Цветник священноинока Дорофея, Крины сельные) // Труды Отдела древнерусской литературы. 2003. Т. 53. С. 238 — 243]. З вялікай доляй верагоднасці можна дапусціць, што ў дакуменце размова ідзе менавіта пра гэтую кнігу.

№ 34

Маёнтак Прасмушкі, што дастаткова часта згадваецца ў дакументах актавай кнігі полацкага магістрата 1727 г., непасрэдна прымыкаў з усходу да тэрыторыі Вялікага пасада Полацка [ПМ- 1, спр. 17, арк. 51 — 51 адв.]. На Генеральным плане Полацкага павета канца XVIII ст. ён паказаны на правым беразе р. Заходняя Дзвіна на нязначнай адлегласці на ўсход ад Полацка. Двор Астраўляны, як вынікае з тэксту дакумента, таксама знаходзіўся на беразе р. Заходняя Дзвіна. Па ўсёй верагоднасці, яго трэба звязваць з сучаснай вёскай Астраўляны Ушацкага р-на Віцебскай

вобл. (каля 30 км на паўночны ўсход ад Ушачаў). Найбольш аддаленым ад Полацка маёнткам Радзевічаў было Халамер’е, што знаходзілася на паўночна-ўсходняй ускраіне Полацкага ваяводства. Сучасная вёска Халамер’е Гарадоцкага р-на Віцебскай вобл. размешчана на адлегласці каля 35 км на паўночны захад ад Гарадка.

№ 35А

Дакумент № 35 (арк. 49 адв. — 51 адв.), пазначаны ў публікацыі пад нумарам 35А, выклікае пэўныя сумненні. Аналіз почырку, фармуляра, тэхнікі скарачэнняў, росчыркаў, літар, што ўжываюцца ў тэксце, указваюць на прыналежнасць пісьма іншай асобе, значна пазнейшы за 1728 г. час унясення дакумента ў кнігу, а таксама свядомае імкненне пісца максімальна наблізіць фармуляр і стыль афармлення тэксту да іншых дакументаў кнігі.

Дакумент запісаны почыркам II, чарнілам бронзавага адцення. Яго арыгінальны нумар парушае нумарацыю, уведзеную С. Лянчыцкім. Ён выступае пад № 35 і змешчаны паміж дакументамі № 35 і 36.

Дата дакумента № 35А парушае храналогію кнігі. Дакументы № 35 і 36 упісаны пад адной датай — 2 красавіка 1727 г. Дата актыкацыі дакумента № 35А пададзена як 2 мая 1727 г., прычым „таја” напісана паверх закрэсленага „januarii”.

Тэкст дакумента змешчаны на незапісаных падчас стварэння кнігі аркушах. Папярэдні дакумент — фрагмент застаўнага інвентара двароў Прасмушкі і Астраўляны — абрываецца на словах „tenor sequitur talis”. Пасля іх і мусіў быць змешчаны тэкст уласна інвентара, дзеля чаго С. Лянчыцкі пакінуў свабоднымі рэшту аркуша 49 адв. і два наступныя двухбаковыя аркушы. Устаўка чужароднай паперы не выяўлена. На кожным з аркушаў уверсе на ўласцівым месцы почыркам і чарнілам асноўнага тэксту напісана „Rok 1727”.

На пазнейшы час устаўкі дакумента ўказвае эканомія пісцом месца і паступовае павелічэнне колькасці радкоў (з 30 на арк. 50 да 48 на арк. 51 адв.) і шчыльнасці тэксту па меры набліжэння да наступнага дакумента.

Пра незнаёмства чалавека, які ўпісаў дакумент № 35А у кнігу, са складам магістрата 1727 г. і значны разрыў у часе паміж датамі стварэння кнігі і запісу ў яе дакумента сведчыць тое, што пры імітацыі фармуляра актыкацыі былі дапушчаны памылкі ў прозвішчах лантвойта і аднаго з бурмістраў („Orzechowski” замест „Orzechowiński” і „Sciebuł” замест „Sciebut”).

Разам з тым, гэты чалавек, верагодна, меў навыкі пісарскай працы і быў знаёмы з канцылярскай лацінскай тэрміналогіяй. Так, выраз „stanowszy oczewisto” ён перадае як „compares personaliter” (пры гэтым слова „compares” у тэксце кнігі больш не ўжываецца).

Дакумент № 35А мае выразныя асаблівасці афармлення скарачэнняў. Знакі цігла маюць форму, неўласціваю почырку асноўнага тэксту, а само ўжыванне знака не адпавядае правілам, якіх прытрымліваўся С. Лянчыцкі (напрыклад, цігла адсутнічае над лічбава-літарнымі скарачэннямі парадкавых лічэбнікаў: „1mo”, „2do”). Часта ўжываецца вынас некалькіх (да трох) падкрэсленых літар у канцы скарачэння, што неўласціва рэшце кнігі. Напрыклад, у дакуменце № 35А — „s(wię)tey”, „s(więte)go”; у пісара асноўнага тэксту — „s(więtey)”, „s(więteg)o”. Асобныя словы скарачаюцца па-іншаму: у дакуменце № 35А — „złot(ych)”, „złott(ych) polsk(ich)”, у пісара асноўнага тэксту — „zł(otych)”, „zł(otych) poll(skich)”. Скарачаюцца некаторыя словы і выразы, што ў асноўным тэксце пішуцца цалкам: „dobrod(zieja)”, „p(owiec)ie”, „s(więtej) p(amie)ci)”, „1mo”, „2do”.

У дакуменце № 35А імітуюцца элементы сістэмы кустодаў і росчыркаў кнігі, але не вельмі дакладна. Так, на ўласцівым месцы выконваецца росчырк па ніжнім полі тыпу 4.2. Ён мае некалькі іншую форму і дадатак у выглядзе невялікага зігзагападобнага росчырку зверху (арк. 49 адв. — 51). У канцы дакумента росчырк тыпу 4.2 адсутнічае. Тут змешчаны іншы росчырк невыразнай формы (арк. 51 адв.). Дастаткова дакладна выкананы радковы росчырк тыпу 1.1. у канцы апошняга радка дакумента (арк.51 адв.). У канцы дакумента аўтарам змешчана міждакументная кустада „Roku”. Унутрыдакументная кустада прысутнічае толькі ў адным з 4 магчымых выпадкаў.

З пункту гледжання граматыкі тэкст дакумента значна адрозніваецца ад асноўнага тэксту кнігі. Пісар С. Лянчыцкі перадае гук „j” у рамках польскай сярэднявечнай традыцыі: літарай „i” перад галоснымі і літарай „y” перад зычнымі ці напрыканцы слова [Jodłowski S. Losy... S. 30]. У дакуменце № 35А ў першым выпадку гук „j” паслядоўна перадаецца літарай „j”, а ў другім, як і ў Лянчыцкага, — літарай „y”. Такая сістэма перадачы гуку „j” можа ўзыходзяць да граматычнага праекта канца XVI ст. аўтарства Яна Янушоўскага [Klemensiewicz Z. Historia języka... S. 366]. Акрамя таго, у дакуменце, у адрозненне ад асноўнага тэксту кнігі, не ўжываецца літара „z” у спалучэннях „sz”, „rz”, „cz”.

У дакуменце згадваюцца сам аўтар тэстаменту, зямлянін Мсціслаўскага ваяводства Павел з Траян Пятроў Пятроўскі і яго наступныя сваякі: першая жонка Ганна Жаброўская; сыны ад першага шлюбу — аршанскі скарбнік і падстараста Міхал, мсціслаўскі падчашы Антоній, полацкі ротмістр Лявон; другая жонка Кацярына з Сурынаў; сын ад другога шлюбу Казімір; брат Ян; бацька Ежы, маці Элеанора з Шэметаў; а таксама дзед — навагародскі стольнік Станіслаў.

Крыніцы сведчаць, што род Пятроўскіх існаваў у сапраўднасці. Дзед Паўла Станіслаў Грыгорый з Траян Пятроў Пятроўскі 30 снежня 1631 г. быў намінаваны на пасаду навагародскага стольніка [МВКЛ,

спр. 104, арк. 166 адв. — 167], а 30 сакавіка 1645 г. атрымаў пасаду мсціслаўскага старасты [МВКЛ, спр. 119, арк. 229 — 229 адв.]. У канцы XVII — пачатку XVIII стст. іншыя прадстаўнікі роду займалі пасады мечніка і канюшага Мсціслаўскага ваяводства. 13 лістапада 1754 г. Казімір Юзаф Пятроўскі (верагодна, сын Паўла ад другога шлюбу) згадваецца як мсціслаўскі ротмістр [Мяцельскі А.А. Мсціслаўскае... С. 583, 586, 596].

Згаданыя ў дакуменце маёнтак Пацкава, вёскі Башары і Кароўшчызна (верагодна, Куроўшчызна) знаходзіліся ў паўночна-заходняй частцы Мсціслаўскага ваяводства. На карце „Населеныя пункты Мсціслаўскага ваяводства XVIII ст.“, складзенай А.А. Мяцельскім, яны пазначаны адпаведна пад нумарамі 353, 38 і 264 [Мяцельскі А.А. Мсціслаўскае... С. 280 — 282].

Такім чынам, не выключана, што тэстамент з’яўляецца сапраўдным дакументам, але яго ўпісанне ў актавую кнігу полацкага магістрата магло быць не зусім законным.

№ 37

Стафан Аляксандравіч (Stephan Alexandrowicz), у актавай кнізе полацкага магістрата 1727 г. выступае як былы полацкі лаўнік і мешчанін места Бешанковічы. Сын бурмістра Аляксандра Казіміравіча [ПМ-1, спр. 13, арк. 141]. У дакументах 1717 і 1731 гг. згадваецца як лаўнік [ПМ-1, спр. 7, арк. 8; спр. 16, арк. 103]. У 1755 г. згадваецца як нябожчык [ПМ-1, спр. 34, арк. 177 адв.].

У кнізе П. Шчэрбіча „Spekulum saxonum...“ (з раздзела „Złodziey“): „Kto by, będąc u sądu oblicznie oskarżony, od sądu uciekł, ten iest przekonany w oney sprawie“ [Szczerbicz P. Spekulum saxonum... S. 523].

№ 39

Згаданы ў дакуменце двор Бабынічы, верагодна, трэба звязваць з сучаснай вёскай Бабынічы Полацкага р-на Віцебскай вобл., што размешчана на адлегласці каля 32 км на паўднёвы захад ад Полацка.

№ 44

Згаданыя ў дакуменце населеныя пункты Горспля, Замошша і Сяляўшчына можна ўпэўнена атаясамліваць з аднайменнымі вёскамі Расонскага р-на Віцебскай вобл. Сучасныя вёскі Горспля і Сяляўшчына размешчаны адпаведна на адлегласці каля 10 і 9 км на поўдзень, а Замошша — 8 км на паўднёвы захад ад Расонаў. Месцазнаходжанне вёскі Валуя не ўстаноўлена.

№ 46

Тэадор Янавіч Мушыньскі (Theodor Janowicz Muszynski), былы полацкі райца, у 1727 г. згадваецца як нябожчык. У 1682 г. зрабіў імклівую кар’еру: абраны лаўнікам і 13 сакавіка выканаў прысягу на лаўніцтва, 11 красавіка абраны кандыдатам на вакантнае месца райцы, 13 красавіка выканаў прысягу на радзецтва і стаў гадавым райцам „грэчаскай рэлігіі” [ПМ- 2, спр. 4, арк. 1 адв., 38 адв., арк. 87 адв.]. У 1684 г. згадваецца як райца [ПМ- 2, спр. 5, арк. 214 адв., арк. 236 — 236 адв.].

У раздзеле „O egzekucyjej rzeczy osądzonej” кнігі Б. Граіцкага „Porządek sądów...” падкрэслена, што вырокі суда павінны абавязкова прыводзіцца ў выкананне, і падрабязна разгледжана працэдура выканання судовых рашэнняў аб спагнанні з абвінавачанага на карысць абвінаваўцы рэчаў ці іх вартасці. Аднак пра тое, што абвінавачаны павінен заставацца ў будынку ратушы, пакуль не задаволіць прэтэнзіі свайго апанента, тут нічога не гаворыцца [Groicki B. Porządek sądów... S. 164 — 167].

№ 47

Мікалай Лянчыцкі (Mikołaj Łęczycki (Łęczycki, Lonczycki)), былы полацкі бурмістр, у 1727 г. згадваецца як нябожчык. У пачатку 1704 г. выступае як гадавы райца [ПМ- 1, спр. 2, арк. 3, 54]. У сярэдзіне 1704 — 1709 гг. выступае як бурмістр. Кіраваў пасяджэннямі магістрата ў другой палове 1704 і 1706 гг. [ПМ- 1, спр. 2, арк. 38, 57, 92; спр. 4, арк. 38, 47]. У 1709 г. спарадычна замяшчаў гадавога бурмістра Базыля Свянціцкага [ПМ- 1, спр. 5, арк. 110]. Быў родным братам бурмістра Абрама Лянчыцкага і будучага гадавога бурмістра 1727 г. Яна Лянчыцкага [ПМ- 1, спр. 4, арк. 79].

№ 48

Міхал Снітка (Michał Snitka (Snitko)), у 60-я — пачатку 70-х гг. XVIII ст. полацкі райца, пакінуў некалькі запісаў у актавай кнізе полацкага магістрата 1727 г. Паходзіў, несумненна, з полацкага мяшчанскага роду Сніткаў, прадстаўнікамі якога былі райцы Абрам Міхайлавіч і Стафан Абрамавіч. Аднак, на жаль, устанавіць ступень сваяцтва паміж ім і іншымі вядомымі Сніткамі не ўдалося. У 1759 г. згадваецца як лаўнік, выконваў абавязкі лаўніка [ПМ- 1, спр. 37, арк. 148 адв.; 212 адв.]. З 1760 г. і, па меншай меры, да 1772 г. выступаў як райца [ПМ- 1, спр. 38, арк. 6; спр. 45, арк. 22]. У 1762 г. з’яўляўся гадавым райцам [ПМ- 1, спр. 39, арк. 1а]. У 1766 і 1767 гг. выконваў абавязкі райцы [ПМ- 1, спр. 42, арк. 28, 110; спр. 44, арк. 7 — 8 адв.]. 3 сакавіка 1772 г. падпісаўся як бурмістр і „predwodytel” места Полацка

[ПМ- 1, спр. 45, арк. 4]. Быў цесна звязаны з месцкай канцылярыяй, дастаткова часта замяшчаў пісара і выконваў яго абавязкі [ПМ- 1, спр. 34, арк. 57 адв., 202 адв.; спр. 40, арк. 152 адв.; спр. 44, арк. 7 — 8 адв.]. Праваслаўны. У 1756 г. з'яўляўся адным са старастаў Крыжаноснага брацтва, а ў 1764 г. — архібрацтва Прасвятой Дзевы Марыі пры полацкай Богаяўленскай царкве [ПМ- 1, спр. 35, арк. 268; спр. 41, арк. 118 — 118 адв.]. Актыўна ўдзельнічаў ва ўзвядзенні мураванага будынка Богаяўленскай царквы ў Полацку [ПМ- 1, спр. 44, арк. 56 адв.].

№ 55

З кнігі Б. Грайцкага „Obrona sierot y wdow...”: „Zagrodzono to w inych krainach w mieściech porządnych takim prawem y uchwałą pospolitą, aby ani mąż po śmierci pierwszej żony nie pierwey się drugą żenił, ani żona po śmierci pierwszego męża nie pierwey za drugiego szła, ażby wszytki dobra żona po śmierci mężowey, także mąż po śmierci żeniney, z domu zmarłego zebrali y inwentarz ich uczynili, a uczyniwszy, aby to urzędowi pokazali y tego przysięgą potwierdzili, iż to tak a nie inak się nayduie, ieno iako inwentarz uczyniony pokaże” [Groicki B. Obrona sierot y wdow, opiekunom y curatorom: to iest, marnotrawnych, głuchych, niemych, od rozumu odeszłych, starych, młodych, lat y baczenia nie mających ... w sprawach potocznych, potrzebna y pożyteczna. Krakow, 1605. S. 46 — 47].

У кнізе П. Шчэрбіча „Spekulum saxonum...” (з раздзела „Bezecny”): „Bezecnych wina troiaka iest. Pierwsza — że świadczyc nie mogą, oprócz wyzszej omienionych trzech przypadkow. Wtora — że opiekuna, rzecznika albo zastępcę, tak u sądu, iako y w szrankach mieć nie mogą. Trzecia — że niewinności swey przysięgą wywodzić nie mogą” [Szczerbicz P. Spekulum saxonum... S. 17 — 18].

У Статуце ВКЛ 1588 г. (раздзел 1, артыкул 11 „Хто бы напротивку выроку нашому мовил”): „Теж уставуем, где быхмо мы, господар, с паны радами нашими з выроку нашого сказанье учинили, а хто бы смел против тому выроку нашому и по сказанью што противного мовити, тогда таковой якого ж кольвек стану, так высокого, яко и низшого, маеть седети на замку нашом шесть недель, а то никому не маеть быти отпущено” [Статут ВКЛ 1588. С. 88].

У Канстытуцыі Варшаўскага сойма 1578 г. (з раздзела „Bespieczeństwo sądow y seymikow”): „Przed ktory to sąd osoba żadna *cujuscunq̄ue dignitatis et praeeminentiae*, ktoraby akcyi prawney nie miała chodzić nie ma.

A kogo z rejestru zawolaią do sprawy iego, nie z żadnym tumultem do sprawy swey przystąpić, y do gmachu wchodzić ma, tylko samoczwart nawięcey chodzić ma, to iest, sam z Prokuratorem, a dwa przyiaciele. A ieśliby który upornie wszedł, або napomniony wyniść nie chciał, або w domu sądowym wołanie czynił tedy ma bydź na nim skazana *poena duplex quatuordecem marcarum*, którą zaraz *sub alia poena simili* nie odchodząc od sądu, sądowi położyć powinien będzie, *et contra rebellem exequutio rei judicatae* iść ma” [VL. T. 2. S. 184]. Канстытуцыі Варшаўскага сойма 1667 г. апублікаваны ў “*Volumina legum*” [VL. T. 4. S. 429 — 478].

У Статуце ВКЛ 1588 г. (раздзел 4, з артыкула 64 „Если бы хто на роки земские або рочки гродские в том повете, где ест оселым, прыехавшы, а часу отправовања роков, кого зранил, гвалт або шкоду якую учинил”): „Варуючы кождому волный беспечный приступ до справедливости, уставуем то, иж если бы хто ж кольвек, будь оселый albo неоселый, на роки земские або на рочки гродские в тот повет, где суды будутъ, прыехавшы, и часу того, поки роки водле замерыня сего статуту трвати будутъ, то ест личачы тот час перед зачатъем роков за три дни, а по выволању роков через три дни, кого, будь на дорозе едучого на роки або в месте том, где ся суды отправуютъ, на улицы и где кольвек поткавшы и перенявшы, albo на госпуду и якое становище гвалтом нашедшы, самого або слугу его и кого кольвек с таковых ранил або забил, будь теж только шкоду якую учинил, або пофалку на здоровье або пожару вделал, а укrywжоный того ж часу утек бы ся до суду и то ожаловал, тогда тот вряд, под которого отправовањем справ судовых то ся станеть, маеть обжалованого возным обослати, абы он, не зъездчаючы з оных роков проч, перед оным судом стал и в том ся жалобной стороне усправедливил, который без позвов винен будетъ стати и того ж часу на тых же рокох усправедливится” [Статут ВКЛ 1588. С. 189].

Габрыэль Лянкевіч, відавочна, спасылаецца на раздзелы „*De poena eorum, qui manu armata ad judicia et Conventus Generales et particulares veniunt*” Статута Жыгімонта Старога 1507 г., „*De securitate judiciorum*” Канстытуцыі Пётркаўскага сойма 1538 г. і „*Opatrzienie bezpieczeństwa sądow*” Канстытуцыі Варшаўскага сойма 1611 г. [VL. T. 1. S. 165, 262 — 263; T. 3. S. 8].

Габрыэль Лянкевіч двойчы (дакументы № 55, 70) просіць суд прыгаварыць апанентаў да выплаты „віны” ў памеры 100 грынвен. Прыведзеныя ім у гэтых выпадках раздзелы Статута 1588 г. (раздзел 1, артыкул 11; раздзел 4, артыкул 64) не прадугледжваюць падобнага пакарання. Па ўсёй верагоднасці, такую „віну” ён запазычыў з Канстытуцыі 1578 г. Пры гэтым сума ў параўнанні з крыніцай павялічана на 25 % (з 80 да 100 грынвен).

№ 58

Згаданую ў дакуменце мясцовасць Ропна, па ўсёй верагоднасці, трэба звязваць з сучаснай вёскай Ропна Полацкага р-на Віцебскай вобл., якая размешчана на правым беразе р. Заходняя Дзвіна на адлегласці каля 5 км на захад ад Полацка.

У кнізе Б. Граіцкага „Porządek sądów...” (раздзел „O rozmaitej śmierci różnych złoczyńców”): „Taką śmiercią który złoczyńca ma być karany, wypisano *Spe. Sax. lib. 2 art. 13, 16, 36*, to jest: złodziej ma być obieszony”; (з пункта „Karanie u prągi”): „Jeśli by kto ukradł, co by trzy złote albo wyższej wazyło, ma być obieszony” [Groicki B. *Porządek sądów...* S. 199, 201].

У кнізе П. Шчэрбіча „*Spekulum saxonum...*” са спасылкай на артыкул 38 „*Ius municipale*” (з раздзела „Karanie”): „Złodziej ma być obieszony”, „A o złodzieystwie nocnym nic tu w texcie nie wspomina dla tego, iż kto w nocy kogo w domu swym zamknionym naydzie, choć by mu co ukradł albo nie ukradł, idzie mu o gardło, y może go tamże zabić. To dla tego, iż złoczyństwo im pospolitsze iest, tym srożey bywa karane. Przeto złodzieie wieższą, a nie grzebą ich, albo barzo rzadko, aby ie każdy widział y lękał sie tego czynić” [Szczerbic P. *Spekulum saxonum...* S. 174, 176].

У сваіх творах П. Шчэрбіч часам метафарычна кажа пра пакаранне смерцю на шыбеніцы як пра вечнае выгнанне: „tedy na wieczne wygnanie, to iest na szubienicę ma być posłany” [Szczerbic P. *Ius municipale, to iest prawo mieyskie maydeburskie nowo z lacińskiego y z niemieckiego na polski ięzyk z pilnością y wiernie przełożone*. Lwow, 1581. S. 115; Szczerbic P. *Spekulum saxonum...* S. 520 — 521].

№ 60

Грыгорый Дам’янавіч (Hrehory Damianowicz), у 1727 г. негадавы лаўнік. У 1709 — 1732 гг. згадваецца як лаўнік. 23 студзеня 1709 г. выканаў прысягу на лаўніцтва і заняў месца гадавога лаўніка „грэчаскай рэлігіі” [ПМ- 1, спр. 5, арк. 5 адв., 28, 99]. Выконваў абавязкі лаўніка ў 1718, 1721, 1722, 1724, 1728 і 1731 гг., пры гэтым у 1728 г. названы гадавым лаўнікам [ПМ- 1, спр. 8, арк. 21 адв.; спр. 10, арк. 28; спр. 11, арк. 84; спр. 12, арк. 18 адв.; спр. 14, арк. 65; спр. 16, арк. 62 адв.]. У студзені 1732 г. вылучаны кандыдатам на пасаду райцы, але першапачаткова не зацверджаны магістрагам [ПМ- 1, спр. 17, арк. 3]. 28 ліпеня 1732 г. выступаў як гадавы райца [ПМ- 1, спр. 17, арк. 57]. У 1735 г. згадваецца як райца [ПМ- 1, спр. 19, арк. 57]. Праваслаўны. У 1723 г. з’яўляўся старастам брацтва пры полацкай Богаяўленскай царкве [ПМ- 1, спр. 33, арк. 118 адв.].

Базыль Свянцицкі (Bazyli Święćicki), былы полацкі бурмістр, у 1727 г. згадваецца як нябожчык. У 1709 г. выступаў як гадавы бурмістр, але часта не прысутнічаў на пасяджэннях магістрата [ПМ-1, спр. 5, арк. 5, 18, 110]. Паказальна, што тры з пяці дачок Базыля Свянцицкага былі жонкамі ўраднікаў полацкага магістрата ці іх дзяцей: Ганна — бурмістра Яна Лянчыцкага, Мар’янна — райцы Яна Аляшкевіча, Тэафілія — бурмістровіча Аляксандра Янавіча Сцебута [ПМ-1, спр. 13, арк. 98 адв.].

Міхал Алавышка (Michał Ołowiaszka), у 1727 г. негадавы бурмістр. У 1709 г. згадваецца як лаўнік і выконваў абавязкі лаўніка [ПМ-1, спр. 5, арк. 104 адв.]. У 1714 г. выступаў як райца [ПМ-1, спр. 7, арк. 38 адв.]. Упершыню згадваецца як бурмістр у судовай справе ад 27 лютага 1716 г. [ПМ-1, спр. 6, арк. 17], аднак у 1728 г. карыстаўся патэнтам на бурмістроўства, які быў нададзены яму намеснікам Полацкага ваяводства Антоніем Дэшпат-Зяновічам у 1717 г. [ПМ-1, спр. 14, арк. 2]. Праводзіў пасяджэнні магістрата і, верагодна, з’яўляўся гадавым бурмістрам у 1718, 1721, 1724 гг. [ПМ-1, спр. 8, арк. 5, 14; спр. 10, арк. 1, 13; спр. 12, арк. 1, 47]. 10 снежня 1727 г. магістрат і мяшчане пагадзіліся, каб ён заняў месца гадавога бурмістра „грэчаскага боку” 1728 г. пры ўмове атрымання ім новага патэнта на бурмістроўства ад полацкага ваяводы і вайта С. Дэнгафа [ПМ-1, спр. 13, арк. 168]. Не паехаў да С. Дэнгафа і 1 студзеня 1728 г. пры спробе заняць пасаду прад’явіў патэнт, атрыманы яшчэ ў 1717 г. Магістрат і мяшчане не пагадзіліся з гэтым і запатрабавалі, каб ён прадставіў адпаведны дакумент да „рускага Новага году” пад пагрозай абрання іншага бурмістра [ПМ-1, спр. 14, арк. 2 — 2 адв.]. Да 30 студзеня 1728 г. у ратушы публічна адмовіўся ад сваёй пасады [ПМ-1, спр. 14, арк. 12 адв.], але ў дакументах 1728 — 1729 гг. па-ранейшаму згадваецца як бурмістр [ПМ-1, спр. 14, арк. 63; спр. 15, арк. 187]. У 1732 г. спарадычна прымаў удзел у пасяджэннях магістрата [ПМ-1, спр. 17, арк. 31], а 9 лістапада 1735 г. часова замяшчаў гадавога бурмістра Тэадора Камковіча [ПМ-1, спр. 19, арк. 71]. З 1736 г., верагодна, у сувязі з недахопам ураднікаў магістрата, ізноў актыўна ўдзельнічаў у палітычным жыцці места. Як сведчаць захаваныя крыніцы, у 1736 — 1742 і 1750 гг. кіраваў пасяджэннямі магістрата і, верагодна, з’яўляўся адным з гадавых бурмістраў [ПМ-1, спр. 20, арк. 1, 53; спр. 21, арк. 5; спр. 22, арк. 16, 355; спр. 24, арк. 21; спр. 25, арк. 5; спр. 26, арк. 45; спр. 27, арк. 5; спр. 30, арк. 1, 1 адв.], а ў 1738 і 1744 гг. таксама выступаў як намеснік лантвойта Яна Спірыдовіча [ПМ-1, спр. 22, арк. 363; спр. 28, арк. 123]. Праваслаўны. У 1731 г. з’яўляўся адным са старастаў Крыжаноснага брацтва пры полацкай Богаяўленскай царкве [ПМ-1, спр. 16, арк. 12 адв.], яго сваяк Калістр Янавіч Алавышка быў архідыяканам Беларускай епархіі [ПМ-1, спр. 9, арк. 48 адв.].

Ян Казімір Размысловіч (Jan Kazimierz Rozmysłowicz), былы полацкі бурмістр, у 1727 г., верагодна, нябожчык. У актавай кнізе полацкага магістрата 1727 г. памылкова названы замест бурмістра Базыля Свянціцкага, які на самой справе быў цесцем Яна Лянчыцкага. У 1650 г. у Полацку быў лаўнік Ян Размысловіч [АКПМ. С. 46], аднак атаесамленне гэтай асобы з бурмістрам, пра якога ідзе размова, выклікае пэўныя сумненні. У 1672 і 1682 гг. Ян Казімір Размысловіч згадваецца як райца [ПМ- 2, спр. 2, арк. 19; спр. 4, арк. 166], а ў 1688 — 1721 гг. выступаў як бурмістр. Захаваныя крыніцы сведчаць, што ён з'яўляўся гадавым бурмістрам і кіраваў пасяджэннямі магістрата ў 1688, 1705, 1706, 1709, 1716, 1718, 1721 гг. [ПМ- 1, спр. 20, арк. 77 адв.; спр. 3, арк. 12, 120; спр. 4, арк. 1, 79; спр. 5, арк. 5, 110; спр. 6, арк. 6, 9 адв.; спр. 8, арк. 5, 14; спр. 10, арк. 1, 13]. Быў жанаты з дачкою полацкага бурмістра Давыда Парфенавіча Спіхальскага Еўдакіяй [ПМ- 2, спр. 2, арк. 19; АСД. Т. 1. С. 388].

Абрам Міхайлавіч Снітка (Abram Michajłowicz Snitka (Sznitka)), у 1727 г. былы полацкі райца і манах Богаяўленскага манастыра. У 1704 г. згадваецца як „муж гмінны” [ПМ- 1, спр. 2, арк. 56]. У 1709 г. выступаў як негадавы райца [ПМ- 1, спр. 5, арк. 7, 77 адв.]. Бацька гадавога лаўніка 1727 г. Стафана Сніткі. Праваслаўны. У манастве меў імя Арсеній [ПМ- 1, спр. 13, арк. 91 адв. — 92].

У Статуце ВКЛ 1588 г. (раздзел 1, артыкул 11): гл. камент. да дак. № 55.

№ 66

У наш час на тэрыторыі былога Полацкага ваяводства існуюць тры вёскі пад назвай Арэхаўна. Яны размешчаны адпаведна ў Глыбоцкім, Полацкім і Ушацкім р-нах Віцебскай вобл. У першай палове XVIII ст. ва ўласнасці полацкага крайчага Яна Рыпінскага знаходзілася апошняя з іх. Таму згаданы ў дакуменце маёнтак Арэхаўна можна ўпэўнена звязваць з сучаснай вёскай Арэхаўна Ушацкага р-на, што размешчана на адлегласці 5 км на паўночны ўсход ад Ушачаў [SGKP. Т. 7. S. 611].

№ 68

Ян Сцебут (Jan Sciebut), былы полацкі бурмістр, у 1727 г. згадваецца як нябожчык. У 1709 — 1722 гг. выступаў як бурмістр [ПМ- 1, спр. 5, арк. 5; спр. 11, арк. 84]. У 1709 г. негадавы бурмістр, аднак часта замяшчаў гадавога бурмістра Базыля Свянціцкага [ПМ- 1, спр. 5, арк. 5, 5 адв., 18]. У 1717 і 1720 гг., па ўсёй верагоднасці, быў гадавым бурмістрам [ПМ- 1, спр. 7, арк. 8, 24; спр. 9, арк. 3, 7]. У 1709 і 1718 гг. выступаў

як намеснік лантвойта Аляксандра Рыпінскага [ПМ- 1, спр. 5, арк. 31; спр. 8, арк. 58]. Верагодна, праваслаўны. Яго сын Аляксандр Янавіч Сцебут, які ў 1732 згадваецца як „муж гмінны” і кандыдат на пасаду райцы [ПМ- 1, спр. 17, арк. 3], актыўна ўдзельнічаў у жыцці брацтваў пры полацкай Богаяўленскай царкве [ПМ- 1, спр. 12, арк. 49; спр. 26, арк. 99; спр. 35, арк. 268].

№ 69

Згаданы ў дакуменце маёнтка Дзедзін Ашмянскага павета, па ўсёй верагоднасці, трэба звязваць з сучаснай вёскай Дзедзіна Докшыцкага р-на Віцебскай вобл., што размешчана на адлегласці 14 км на паўночны ўсход ад Докшыцаў [SGKP. T. 2. S. 271].

№ 70

У Статуце ВКЛ 1588 г. (раздзел 1, артыкул 11; раздзел 4, артыкул 64): гл. камент. да дак. № 55.

Дакладна вызначыць, на што ў дадзеным выпадку („Porządek prawa magdeburgskiego”, артыкул 67) спасылаецца Габрыэль Лянкевіч, не ўдалося. Кнігі Б. Граіцкага „Porządek sądów...” і „Artykuły prawa...” не падзяляюцца на артыкулы з нумарацыяй, а артыкул 67 яго працы „Postępek sądów...” не падыходзіць.

№ 72

Двор Іст можна ўпэўнена звязваць з сучаснай вёскай Іст Мёрскага р-на Віцебскай вобл., што размешчана на адлегласці каля 42 км на паўднёвы ўсход ад Мёраў і 33 км на захад ад Полацка. За 1 км на поўдзень ад Іста знаходзіцца вёска Плігаўкі, якая, верагодна, бярэ свае пачаткі ад згаданай у дакуменце сялянскай службы з той жа назвай.

№ 74

У кнізе Б. Граіцкага „Porządek sądów...” (з пункта „O winach burgrabskiego i szoltyszego sądu”): „Wina burgrabi, gdy kto wystąpi przeciw uczciwości sądowej słowem abo za jakie nieposłuszeństwo, jest opisana wedle prawa *Iure Munic. artic. 46 et Spec. Sax. lib. 3 art. 64* sześćdziesiąt szelągów, które wedle dawnego zwyczaju ławniczego sądu krakowskiego, licząc każdy szeląg po dwunastu pieniądzy, uczynią groszy czterdzieści. A szoltyisia wina za takżeż przewinienie ośm szelągów, które tymże rachunkiem uczynią pięć groszy i szeląg”. „Ale za proste zekrwawienie, które żadnej ułomności nie niesie, za sine rany, za

guz, gdy miejsce od uderzenia spuchnie, nad to gdyby kto komu leż або inne nieuczciwe słowo zadał або włosy з głowy або з brody wyrwał, ту stronie obrazоной płaci szelągów trzydzieści, które wedle rachunku namienionego czynią groszy dwadzieścia, а сѣdziему оśм szelągów, które czynią groszy pięć і szeląg” [Groicki B. Porządek sądów... S. 70 — 72]. Сума „віны” і „навязкі” павялічана ў параўнанні з крыніцай на 25 % (з 40 да 50 і з 20 да 25 грошаў).

№ 75

У кнізе Б. Граіцкара „Porządek sądów...” (з пункта „О завieszonych dni od praw, które zową *feriae*”): „Dni, w które żadne sądy nie idą, są trojaki: Naprzód święta ku chwale bożej od kościoła ustawione. Drugie, które bywają з rozkazanія królewskiego або kтórego zwierzchniego pana ku pospolitemu radowaniu, то jest gdy się królowi syn narodzi, gdy żонę pojmie, gdy го коронują або gdy над nieprzyjacielem zwycięstwo otrzyma. Trzecie, które bywają ustawione czasu żniwa, aby każdy przez żadnego przeszkodzenia urodzaj, który му Pan Bóg даł, з pola справил, aby sobie з lata gotował, czego by [w] ziemie поżywał. Wszakże і tego czasu strony, które nie odwłочną sprawiedliwość chcą mieć, mogą się sądzić з spólnego zezwolenia. [...] Wszakże gdzieby była pilna potrzeba, jako są testamenty і insze chorych ludzi sprawy і potrzeby, świeże злочыństwa, tedy на takowe dni od praw завешене сѣдзья не ма mieć żadного баченія, але і в дзень святы на sąd ма być gotów. Abowiem в uczynkach miłosiernych і в potrzebach wielkich не ма być та różność dni chowana” [Groicki B. Porządek sądów... S. 94 — 95].

№ 76

У кнізе Б. Граіцкара „Porządek sądów...” (пункт „Przysięga starszych з cechów”): „My N.N. przysięgamy Bogu wszechmogącemu і Panu naszemu N., P. rajcom і wszystkimu pospólstwu miasta tego, iże cech nasz wiernie а справiedliwie rządzić chcemy, rzemiesła nasze справnie робіć і innych mistrzów cechu naszego в robotach pilnie а wiernie доглядać, aby wszystkimu pospolicie, jako bogatemu tako ubogiemu, jednako а pobożnie робiono і przedawано; żadną nową ustawą nikogo не uciążając, cudzołóstwo караć, rozterkom zabiegać і innych wszelakich występków а збытків забраніаць. Panom rajcom posłusznymi być завždy в дние і в nocy, в wszystkich potrzebach, które бы się ку поżyткови miejskiemu ściągали, nieposłuszne а nieukarane им оповіадаць. А co нам з strony Rzeczypospolitej będzie поручзено, pilnie о tym radzić і на то przyzwalać, co wyższe głowy uchwalą. Tak нам Panie Boże pomagaj etc.” [Groicki B. Porządek sądów... S. 52].

№ 77

Міхал Другавіна (Michał Druhowina), у 60-я — пачатку 70-х гг.

XVIII ст. полацкі месцкі пісар, пакінуў некалькі запісаў у актавай кнізе полацкага магістрата 1727 г. Паходзіў з сям'і, якая на працягу шэрагу пакаленняў была цесна звязана з полацкім магістратам і месцкай канцылярыяй. Свой радавод у 1766 г. перад судом магістрата апісаў наступным чынам: „Sebestyan Druhowina, burmistrz dzisnienski, miał synow trzech, Jana, za którym Zofia Spihalska była, Hrehorego bezpotomnego, y Stefana. Z Jana y Spichalskiey urodził się Jan Janowicz bezpotomny, z Stefana — Kazimierz, pierwiej podpisek, potym pisarz maydeburyi poł(ockiej), z Kazimierza — Nikodem y Jozef bezpotomny, z Nikodema — Jozefatt, z Jozefata — procedujący s(awetny) pan Michał Druhowina, pisarz maydeburyi poł(ockiej), urodził się” [ПМ- 1, спр. 42, арк. 117]. Са згаданых асобаў, акрамя пісараў Казіміра і Міхала, ураднікамі полацкага магістрата былі: Ян Себасцьянавіч — лаўнікам [ПМ- 2, спр. 2, арк. 7, 48], Грыгорый і Язафат — бурмістрамі [ПМ- 1, спр. 39, арк. 1а; ПМ- 2, спр. 4, арк. 83]. У захаваных крыніцах Міхал Другавіна выступае як месцкі пісар з 1762 г. і, па меншай меры, да 1772 г. [ПМ- 1, спр. 32, арк. 171 адв.; спр. 39, арк. 1а].

Згаданы ў дакуменце маёнтак „Аўдошкавічы або Спаскае” лакалізуецца непадалёк ад Полацка на правым беразе р. Тросніца. Спаскае можна ўпэўнена звязваць з сучаснай вёскай Спаскае Полацкага р-на, што размешчана на адлегласці каля 12 км на паўночны ўсход ад Полацка. На Генеральным плане Полацкага павета канца XVIII ст. тут паказана вёска Спас, а прыблізна за 2 кіламетры на захад ад яе — двор Аўдошкавічы.

№ 82

У кнізе Б. Граіцкага „Porządek sądów...” (пункт „Przysięga nowego mieszczanina, gdy przyjmuje miejskie prawo”): гл. камент. да дак. № 26.

№ 88

Андрэй Філіпавіч Касабуцкі (Andrzej Filipowicz Kossobucki), былы полацкі бурмістр, у 1727 г. згадваецца як нябожчык. Сын бурмістра Філіпа Касабуцкага, які ў 165 г. па маскоўскім календары (верасень 1656 — жнівень 1657 гг.), у час акупацыі Полацка войскамі цара Аляксея Міхайлавіча, выконваў функцыі гадавога бурмістра [ПМ- 1, спр. 1, арк. 8 адв., 518]. Зяць бурмістра Давыда Парфенавіча Спіхальскага [ПМ-2, спр. 4, арк. 124]. У 1650 г. выступаў як гадавы лаўнік [АКПМ. С. 46]. У дакументах 1672 — 1687 гг. згадваецца як бурмістр [ПМ-2, спр. 2, арк. 28; ИЮМ. Т. 6. С. 323]. Быў гадавым бурмістрам „грэчаскага боку” ў 1681, 1684, 1687 гг. [ПМ-2, спр. 4, арк. 124; спр. 5, арк. 92 адв., 227; ИЮМ. Т. 6. С. 323].

№ 89

У кнізе П. Шчэрбіча „Spekulum saxonum...” (з раздзела „Przysięga”): „A iesli by też pozwany był gotow przysiędz na mieścu y na terminie naznaczonym, a actor by tego słuhać nie chciał, albo by nie stanął, tedy ow y od przysięgi, y od długu będzie wolen, iesli tego będzie mógł dowieść” [Szczerbic P. *Spekulum saxonum...* S. 334].

Норма, на якую спасылаецца Дамінік Тымінскі ў другім выпадку, на самой справе змешчана ў раздзеле „Actio albo sprawa” (а не „Actor albo powod”) кнігі П. Шчэрбіча „Spekulum saxonum...”: „A to rozumiey, iesli pozwany więzienia albo iakich inszych ciężkości z iego żałoby nie podiał, bo inaczey powinien by też actor toż cierpieć y tak, iako on cierpiał” [Szczerbic P. *Spekulum saxonum...* S. 6].

Такі тэрмін складання апеляцый у каралеўскі суд прадугледжаны Статутам ВКЛ 1588 г. (раздзел 3, з артыкула 32 „О довоженье справедливости в кривдах светских з станы духовными, также духовным станы светскими”): „Естли у Великом князстве Литовском двором нашим будем — чотыри недели, а естли за границю Великого князства Литовского — осм недель”; (раздзел 3, з артыкула 34 „О позыванью опекунов або екзекуторов тестаменту духовных особ”): „А естли у Великом князстве Литовском — за чотыри недели, а естли за границю Великого князства — за осм недель” [Статут ВКЛ 1588. С. 129, 131].

№ 90

Аляксандр Казіміравіч (Alexander Kazimierzowicz), былы полацкі бурмістр, у 1727 г. згадваецца як нябожчык. У 1704 — 1706 г. выступае як лаўнік і выконвае абавязкі лаўніка [ПМ-1, спр. 2, арк. 1, 62; спр. 3, арк. 1 адв., 25; спр. 4, арк. 3 адв., 27 адв.]. У 1709 г. згадваецца як бурмістр [ПМ-1, спр. 5, арк. 97]. У 1717 г., верагодна, з’яўляўся гадавым бурмістрам [ПМ-1, спр. 7, арк. 24]. Памёр да 1724 г. [ПМ-1, спр. 12, арк. 49]. Бацька лаўніка Стафана Аляксандравіча [ПМ-1, спр. 13, арк. 141]. Верагодна, католік.

Згаданую ў дакуменце мясцовасць „пад Бешанковічамі на Бую”, верагодна, трэба атаесамліваць з сучаснай вёскай Буй Бешанковіцкага р-на Віцебскай вобл., якая знаходзіцца на левым беразе р. Заходняя Дзвіна на адлегласці каля 10 км на поўнач ад Бешанковічаў.

У кнізе П. Шчэрбіча „Spekulum saxonum...” (з раздзела „Imowanie się rzeczy”): „Tu też masz wiedzieć, iż sie rzeczy inszych zaden imować nie może,

iedno tych, ktore by z przyrodzenia rozne miedzy sobą byli, iako są bydło, szaty y inne tym podobne. Ale pieniędzy y monety, ktora pospolicie w oney ziemi idzie, złotey albo srebrney, także złota y srebra nierobionego, wina, pszenice żaden sie iąć nie może, bo lica nie mają, zwłaszcza, iesli on, u ktorego by to naleziono, był tak maiętny, że to sam kupić y zapłacić przemoże, bo inaczey za złodzieia będzie rozumian” [Szczerbicz P. *Spekulum saxonum...* S. 173 — 174].

У кнізе П. Шчэрбіча „*Spekulum saxonum...*” (з раздзела „Зłodziej”): „Iać sie tedy albo licować inszych rzeczy żaden nie może, iedno tych, ktore by z przyrodzenia taką rozność miały, z iakiey by mogły być rozeznane, iako są bydło, szaty y inne tym podobne. Ale pieniędzy, ktore w onym mieście, gdzie sie to dzieie, pospolicie idą, licować żaden nie może, bo te rozności żadney miedzy sobą nie mają. Jako kiedy bym ia grosz stracił, a taki drugi bym u kogo wyżrzał, tedy sie go iąć nie mogę, bo iż takowe pieniądze nie są miedzy sobą rozne, z trudnością bym tego mogł dowodzić, iż moy iest” [Szczerbicz P. *Spekulum saxonum...* S. 517].

У кнізе П. Шчэрбіча „*Spekulum saxonum...*” (з раздзела „Gwałt”): „Iż kto na kogo pokarną skargę kładzie, a nie dowiedzie tego, sam w tym zostaie” [Szczerbicz P. *Spekulum saxonum...* S. 159].

У Статуце ВКЛ 1588 г. (раздзел 3, з артыкула 27 „Где бы шляхтич шляхтичу примовку якую учинил так о шляхетство, яко и о иншыя речы ув очы и заочне”): „Теж уставуем, иж гды бы которого кольвек стану и достойности будучи, только бы одно роду шляхетского человек, заровно всех в том почитаючи, от велможного аж до наубозшого шляхтича, однако розумеючи один другому так о шляхетство, яко и иншыя речы, почтивости и доброй славе доткливые очевисте голыми словы, кром менованья самых учинков, на суд гродский вынятых, примовку учинил. А то бы се до права будь перед нас, господара, гды бы се то у двору нашего стало або перед врьд земский або гродский приточило, и где бы тот, хто примовил, а перед правом к тому се не знал, тогды тому, кому примовено, то ничого шкодити не маеть, и он того справоватисе не будеть повинен. И тая примовка далее на того, хто се запрел, не маеть быти довожона. Але естли бы повторе тот же и тому ж шкодливе примовил очевисте, тогды вжо хотя бы се того прел, а сторона ображоная доведет ли того на него доводом слушным, яко о доводех, особливе на своем местцу в сем статуте ест описано, маеть быти с права каран везеньем, то ест в замку або в дворе нашем шесть недель седети будеть” [Статут ВКЛ 1588. С. 124].

Сімяон Лянчыцкі са спасылкай на „prawo statutowe” просіць прыгаварыць Стафана Аляксандравіча да 1 года і 6 тыдняў турэмнага

зняволення. Як паказана вышэй, Статут 1588 г. у падобных выпадках прадугледжаў пакаранне пазбаўленнем волі ўсяго на 6 тыдняў.

№ 91

Згаданы ў дакуменце маёнтак Чарніца і Чарніцк знаходзіўся, па ўсёй верагоднасці, у паўночна-ўсходняй частцы сучаснага Докшыцкага р-на Віцебскай вобл. на берагах невялікай р. Чарніца, якая з'яўляецца левым прытокам р. Бярэзіна. У гэтай мясцовасці, уздоўж дарогі з Докшыцаў на Ушачы і Полацк, размешчаны вёскі 1-я, 2-я і 3-я Чарнічкі (18 км на паўночны ўсход ад Докшыцаў), 2-я і 1-я Чарніцы (адпаведна 23 і 28 км на паўночны ўсход ад Докшыцаў).

№ 96

У Б. Граіцкага (пункт „Przysięga starszych z cechów”): гл. камент. да дак. № 76.

№ 99

Асноўная частка комплексу згаданых у дакуменце маёнткаў лакалізуецца ў заходняй частцы сучаснага Полацкага р-на Віцебскай вобл. на левабярэжжы р. Заходняя Дзвіна. Тут, уздоўж дарогі з Полацка на Дзісну, на адлегласці адпаведна 15, 17, 24 і 26 км на захад ад Полацка размешчаны вёскі Бяздзедавічы і Бяздзедавічы 2-я, Палюдавічы, Паншавічы. Іх можна ўпэўнена звязваць з населенымі пунктамі з тымі ж назвамі, што выступаюць у тэксце дакумента. Маёнтак Нача, несумненна, знаходзіўся непадалёк ад згаданых вёсак на берагах р. Нача (левы прыток р. Заходняя Дзвіна). Аднак у XIX ст. у басейне р. Нача налічвалася ажно 11 шляхецкіх сядзібаў з гэтай назвай [SGKP. Т. 6. S. 854 — 855]. Таму дакладна лакалізаваць Начу, пра якую ідзе размова, без правядзення дадатковых даследаванняў не ўяўляецца магчымым. Шкелы, па ўсёй верагоднасці, можна звязваць з сучаснай вёскай Шкілякі Полацкага р-на, што размешчана на правым беразе р. Нача на адлегласці 28 км на паўднёвы захад ад Полацка. Выявіць тапонімы Мыслікаўшчызна і Маляўшчызна (Мулянаўшчызна, Муляраўшчызна) на тэрыторыі былога Полацкага ваяводства не ўдалося. Замошша і Забалацце — дастаткова распаўсюджаныя назвы населеных пунктаў, аднак дакумент № 99 не дае надзейных падстаў для іх лакалізацыі.

№ 100

Згаданы ў дакуменце населены пункт Чыжаўск Лідскага павета, па ўсёй верагоднасці, трэба звязваць з сучаснай вёскай Чыжаўск Воранаўскага

р-на Гродзенскай вобл., што размешчана на левым беразе р. Жыжма на адлегласці каля 18 км на паўночны ўсход ад Воранава. Месцазнаходжанне населенага пункта Сангінаўшчына (ці, магчыма, у больш позні час Сангінішкі) не ўстаноўлена [SGKP. Т. 1. S. 888; Т. 11. S. 73].

№ 103

Запусты (запускі) вялікія — апошні тыдзень мясаеду перад вялікім поста́м. Адпавядае ўсходнеславянскай масленіцы. Запуста́мі называлася таксама апошняя нядзеля мясаеду, што адзначалася святочна. Зборніца (збор) — нядзеля першага (зборнага) тыдня пасля масленіцы, якая лічылася пачаткам падрыхтоўкі селяніна да палявых работ [Этнаграфія Беларусі: Энцыклапедыя. Мінск, 1989. С. 205, 210].

ЛАЦІНСКІЯ СЛОВЫ І ВЫРАЗЫ

- ab activitate* — пазбаўлены (права свабоднага) дзеяння (у судзе)
ab antiquo — з даўніх часоў
ab origine — з самага пачатку
abscissis omnibus beneficiis iuris — без усялякіх ільгот права
abscissis omnibus dilationibus — без усялякіх адтэрмінавак
abscissis omnibus dilationibus et appellationibus — без усялякіх адтэрмінавак і апеляцый
absolute — зусім; абсалютна
absque ulla clementia — без усялякай паблажлівасці
abusus et inconvenientias coercere — стрымліваць злоўжыванні і нязгоду
abutrinque — адпаведна; з абодвух бакоў
ac tandem — нарэшце; у рэшце рэшт
actionis famosae — (дагычыцца) судовага працэсу пра паклёп
activitatem — (права свабоднага) дзеяння (у судзе)
ad acta — у акты; у актавыя кнігі
ad altius subseium — у вышэйшы суд; у вышэйшую судовую інстанцыю
ad assem — „да гроша”
ad carcerandum et disiudicandum — для турэмнага зняволення і вынясення вырака
ad definitivam sententiam conveniente ... medio — да канчатковага рашэння адпаведным ... спосабам
ad effectum — да выканання
ad evictionem — для спагнання (праз суд сваёй уласнасці)
ad exolvendam summam — для (канчатковага) пагашэння пазыкі
ad finitivam ... sententiam — да канчатковага ... рашэння
ad forum ubiqvinarium — у кожную судовую ўстанову
ad haec — да таго ж
ad incarcerationum — для турэмнага зняволення
ad iuridicam iurisdictionem — у судовую кампетэнцыю
ad maiorem Dei gloriam, Beatae Virginis Mariae honorem — на большую Славу Божую, у гонар Найсвяцейшай Панны Марыі

ad maiorem Dei gloriam, Beatae Virginis Mariae sine labe originali conceptae honorem sanctorumque omnium venerationem — на большую Славу Божую, у гонар Найсвяцейшай Панны Марыі, без граху першароднага зачатой, і ўсіх Святых

ad minimum — да мінімуму

ad peius — да горшага

ad praesens — у сучасны момант

ad primam executionem — па першым прывядзенні ў выкананне

ad primam instantiam — па першым патрабаванні; у першай інстанцыі

ad principale — да галоўнай (справы)

ad principale ... negotium — (прыступаць) да галоўнай ... справы

ad proportionem — у суадносінах

ad ubiqvinarium subseium — у кожны суд; у кожную судовую інстанцыю

a latere — з боку

amicabiliter — па-сяброўску

a minori ad maius — ад меншага да большага

anno — у год

antea — раней; да таго

ante omnia — перш за ўсё; перадусім

anterius — папярэдне; раней

autem — ж(а); а

beneficium clementiae iudicii — знак паблажлівасці права

benevole — прыхільна; добрамычліва

calumniose — па-паклёпніцку; зламывсна

cavendo — гарантуючы; прадугледжваючы; засцерагаючы

coacte — вымушана

cognita iniuria et oppressione — даведаўшыся пра несправядлівасць і ўціск

comparens — з'явіўшыся (перад судом)

competierit — (дзе) будзе патрабаваць

compositi iudicii — (у) складаны суд (*свецка-духоўны*)

conventicula — сходы; зборышчы; зграмаджэнні

cuiuscunque — любога (віду); якога-колечы (віду)

cum (suis) attinentiis — з тым, што (да яго) адносіцца; са сваімі прыналежнасцямі

cum (suis) attinentiis et pertinentiis — з тым, што да яго адносіцца і належыць

cum omnibus attinentiis — з усім, што да яго адносіцца; з усімі прыналежнасцямі

cum paenis — з пакараннямі
cum paenis banitionum ac infamiae — з пакараннямі выгнаннем і пазбаўленнем гонару
cum paenis et lucris — з пакараннямі і зыскамі
cum solario — з зямельным падаткам
cum successoribus — з наступнікамі
cum successoribus meis — з маімі наступнікамі
cum termino exolutionis — з тэрмінам выплаты
curae et sollicitudinis — з апекай і клопатам
currentis monetae — (адпаведную суму) манеты, што знаходзіцца ў абарачэнні
currere — (не можа) служыць
decerni — (каб) быў вынесены вырак
deducetur salva melioratione — будзе прадстаўлена, засцерагаючы паляпшэнне
de integro — цалкам; нязменна
de iure — згодна з правам
delatores — абвінаваўцы
de lege — згодна з законам
de nomine et cognomine — па імені і прозвішчы
de nova — па-новаму
dico — (я) кажу; сведчу
die decima sexta novembris — 16 лістапада
diffamose et vexatorie — ганебна і пакутліва
directe — проста; непасрэдна
distinctive — выразна; пэўна
ducta proportione — прапарцыянальна; у адпаведнасці з аб'ёмам
e contra — з іншага боку
e converso — з адваротнага боку
eo tempore — у той час
et — і
et cetera — і гэтак далей; і іншае
etiam — нават; таксама
etiam paenis banitionum ac infamiae — нават да пакаранняў выгнаннем і пазбаўленнем гонару
ex beneficio iuris — у знак літасці права
excepto — за выключэннем

ex clementia iudicii — у знак міласэрнасці права
exequiae — пахаванне
ex fundo — на падставе
ex iure municipali — з муніцыпальнага права
ex nunc — з гэтага моманту
ex per consequens — у выніку
ex robore — на моцы
ex seriis partium controversiis — з прычыны рэальных спрэчак бакоў
extenuat — (цяжар) знясільвае
extorquent — (яны) вымагаюць
fatis cessit — памёр, памерла
finis coronat opus — „канец — справе вянец”
firmissime — самым цвёрдым чынам; наймацней
fortem executionem — рашучым выкананнем
fortem executionem ad primam instantiam mota nobilitate tanquam expersonali extendere — рашучым выкананнем па першым патрабаванні з заклікам шляхты на дапамогу як expersonali(?) пашырыць
forti manu — моцнай рукой
fusius — шырэй; больш падрабязна
gaudere libera activitate — цешыцца правам свабоднага дзеяння (у судзе)
generaliter — увогуле; наогул
gravamen — цяжар
gravaminose — цяжка; упарта
honeste — паважліва; ганарова; з гонарам
id genus — такога кшталту; такога падобнага
ignorantia citationis et publicationis — няведанне пра выклік у суд і канфіскацыю
illegitime — незаконна
immediate — непасрэдна
in absentia — у адсутнасці
in accessoriis — у пабочных (другарадных) справах
in actione famosa — у судовым працэсе пра паклёп
in actoratu et reatu — у стане пазоўніка і адказчыка
in captivationem — у няволю
in casu contraventionis — у выпадку супярэчнасці
in conducto — у згавор

in contiguitate — у суседстве
in contrarium — насуперак
in contumaciam — пры нез'яўленні ў суд
in defensionem — у абарону
in duplici pensione — у падвойным памеры
in foro competenti — у кампетэнтным судзе
in fundamentum — на падставе
in loco loci — на месцы месца
in minorennitate — у непаўналетнім узросце
in omnibus punctis — ва ўсіх пунктах
in paenas superius expressas — дзеля апісаных вышэй пакаранняў
in praesentia — у прысутнасці
in procedendo — у (судовым) працэсе
in promptu — наўпрост; яўна; напачатку
in realem possessionem — у рэальнае валоданне
in quantum — паколькі; наколькі
in sociam vitae — (выдаць) замуж
in spatio — у часе; на адрэзку часу; у тэрмін
in specie — у прыватнасці
instantanee — у бягучы момант; неадкладна
in suo robore — у сваёй моцы
in suo robore et valore — у сваёй сіле і дзейнасці
in super — звыш таго; у дадатак
in suspensio — (пакінуць) у стане нявырашанасці; прыпынення;
адтэрміноўкі
in tali casu — у такім выпадку
in termino — у тэрмін
interregni — (пад час) міжкаралеўя
interregnum — міжкаралеўе
in toto — поўнасю; цалкам
in toto satisfactione — з поўным задаволеннем; з поўным пакрыццём
(пазыкі)
intulit — (ён) унёс (прапанову, паведамленне)
in unem conductamen — у агульны згавор
in uno conductamine — у агульным згаворы
in uno consilio et conductamine — у агульным намеры і згаворы

in unum — разам
in vim — на моцы (права, абавязку)
in virtute — на моцы (дакумента)
irremissibiliter — непрабачальна; няўхільна
item — таксама
iterum — ізноў; яшчэ раз
iure haereditario (et successivo) — згодна з правам спадкаемства і наступніцтва
iure legitimo et naturali — згодна з законным і натуральным правам
iuxta petita superius — згодна з вышэйпададзенымі патрабаваннямі
legale impedimentum — законная перашкода
legitimis actoribus — (як) законным уладальнікам; законным пазоўнікам
legitimum actorem — (выгнаць) законнага ўладальніка; законнага пазоўніка
legitimus successor — законны наступнік
libenter — ахвотна; з задавальненнем
libere — свабодна
lustrationis — (паводле дакумента) люстрацыі
malum — злосць
mota nobilitate — з заклікам шляхты на дапамогу
munimenta — сведчанні; дакументы
nolens volens sine reflexione in tanto motu et convulsione — хочаш не хочаш, неабдуманая пры такой моцнай узбуджанасці і хваляванні
non interrupte — бесперапынна
non tenebor — (я) не буду абавязаны
nota bene — звярні ўвагу; увага!
nulliter — ніякім чынам; зусім не; беспадстаўна
numero — пад нумарам; у ліку; лікам
omnino — цалкам; увогуле; поўнасьцю
omnis litis expensis etiam cum praetensionibus adiudicare — прысудзіць усе судовыя выдаткі разам з прэтэнзіямі
originem — (не ведаючы) пачатку
paenam talionis — (патрабаваў) пакарання, што адпавядае злачынству
paena talionis — (пакараны) пакараннем, што адпавядае злачынству
pars actorea — бок абвінавачання; пазоўнік
parti requirenti — патрабуючаму боку
per abusus et inconvenientias — з прычыны злоўжыванняў і нязгоды

per consequens — у выніку
per fortem executionem — шляхам рашучага выканання
per modum — (такім) спосабам; чынам
per plenipotentarium — праз упаўнаважанага
personaliter — асабіста
per vim — сілком; гвалтоўна
plus iusto — звыш вызначанага
post decessum — пасля смерці
posteriori tempore — у далейшым; у пазнейшы час
post expletum iuramentum — пасля складання прысягі
post fata — пасля смерці
post haec — пасля гэтага
plenariam ... potestatem — (мець) поўную ... уладу
praesentis — цяперашняга часу (года, месяца)
praetensionibus — (задоволенне) прэтэнзій
praeter sola ... satisfactione — хіба што ... задаволеннем (прэтэнзій)
praeuia distincta ... veneratione et observantia — пасля папярэдняга
выказвання ... пашаны і павагі
primi voti; primo voto — у першым шлюбe
primo — спачатку; па-першае
pro emunctione — дзеля падману
pro evictione — дзеля спагнання (праз суд)
pro hac iustitia, aequanimitate et facilitate — дзеля гэтай справядлівасці
з прыхільнасцю і спагадлівасцю
pro merito causae et excessus — паводле важнасці справы і праступка
protrahitur — (працэс) зацягваецца
pro tunc — перад тым
qvalicunque modo, colore et praetextu — якім заўгодна чынам, пад любым
выглядам і на якой заўгодна падставе
quo ausu et quo iure — (невядома) з якім намерам і якім правам
quod iuris et praetensionis — што (можа быць) згодна з законам і прэтэнзіямі
quocunque titulo — на якой-небудзь падставе
qvondam — некалі; раней
ratione — на падставе
reiciuntur — (справы) адносяцца (да кампетэнцыі)
resistere — супрацьстаяць; супраціўляцца

ritus graeci — грэчаскага абраду
sacro sancta — з глыбокай павагай (прыняў дэкрэт суда)
Sanctae Theologiae doctor et rector — доктар святой тэалогіі і рэктар
secundi vero (voti) — а ў другім (шлюбe)
secundo — па-другое
secundo voto — у другім шлюбe
secundum decretum facta est executio — прыведзена ў выкананне згодна з дэкрэтам
secundum ius maideburgense — згодна з магдэбургскім правам
secundum ius saxonicum — згодна з саксонскім правам
securitatem — (гарантаваць) бяспеку; (даць) гарантыю
seditiose — па-бунтарску
sequenti thenore — (дакумент) наступнага зместу
simplici registro — (пералічаныя) простым спісам
sine corporali iuramento — без асабістай прысягі
sine ullis dilationibus, legalitatibus et appellationibus — без якіх-небудзь адтэрміновак, законнасцяў і апеяльчых
Societatis Iesu — (калегіум) „Таварыства Езуса”; ордэна езуітаў
solarium — зямельны падатак
solennissime — згодна з устаноўленым парадкам; згодна з нормамі права
solemniter — згодна з устаноўленым парадкам; згодна з нормамі права
sonant documenta — дакументы гучаць
sonat protestatio — пратэстацыя гучыць
sonant — (дакумент) гучыць
strictissimae inscriptionis — (гарантыйны ліст) самага строгага запісу
strictissimae obligationis — (запіс) самага строгага абавязацельства
sub data — пад датай
sub folio — на аркушы
submisse — сціпла; ціха; спакойна
sub onere — пад цяжарам
sub paenis ac vadiis — пад пагрозай пакаранняў і страты закладаў
sub paenis banitionum ac personalis infamiae — пад пагрозай пакаранняў выгнаннем і асабістым пазбаўленнем гонару
subselium — суд; судовая інстанцыя
subsidia charitativa — [subsidium charitativum = падтрымка міласэрнасці] надзвычайны падатак, які накладаўся на ўсё насельніцтва, у тым ліку духавенства

sub tempus interregni — пад час міжкаралеўя
successive — правам наступніцтва
successores — наступнікі
sufficienter — дастаткова
super habita et habenda — на тым, што знаходзіцца і павінна знаходзіцца ва ўласнасці
super haereditatem — на спадчынную ўласнасць
superius — (пададзена) вышэй
supra — (пададзена) вышэй
tanquam in ultimo iuris gradu — як у апошняй ступені права
tanquam legitimos possessores — як законных уладальнікаў
tenebimur — (мы) будзем абавязаныя
tenebitur — (ён) будзе абавязаны
tenebor — (я) буду абавязаны
tenebuntur — (яны) будуць абавязаныя
tenor sequitur talis — (дакумент) мае наступны змест
testatur — (дакумент) сведчыць
titulo — заглавак; пад заголоўкам
ubique locorum — у якім заўгодна месцы
urget — (ён) настойвае
usque — аж да
usque ad ultimum iuris gradum — аж да апошняй ступені права
ustque ad ultimum iuris punctum — аж да апошняга пункта права
utriusque status — (пад абаронай) абодвух станаў
ut patet — як вынікае; як бачна
ut supra — як вышэй
vacanti officio — з прычыны вакантнасці (установы)
vigore — на моцы (дакумента, закона)
violenter per potentiam — гвалтоўна з ужываннем сілы
violenti modo — гвалтоўным чынам
vtriusque sexus — абодвух палоў